

SLOVENSKI

vestnik

GLASILO SLOVENSKE KOROŠKE

LETNIK VII.

CELOVEC, SOBOTA, 1. III. 1952

ŠTEV. 16 (476)

JUTRI, DNE 2. MARCA VSI NA

**2. mednarodno
smučarsko prireditev**

V ŠT. JANŽU V ROŽU

Vedno le izjave o državni pogodbi

Odkar se je izjalovila zadnja seja, na kateri bi morali ponovno razpravljati o avstrijski državni pogodbi, se je svetovna javnost spet živo zanimala za to vprašanje. Kominformistični tisk doma in v tujini je dopovedoval svetu, da namerava avstrijska vlada skleniti separatno pogodbo z zapadnimi državami in na ta način raztrgati Avstrijo na dva dela. Predstavniki avstrijske vlade so resničnost teh vesti odločno zanikali. Predvčerajšnjim pa so vlade treh zapadnih sil objavile o avstrijskem vprašanju naslednjo skupno izjavo:

„Vlada Francije, Velike Britanije in Združenih držav Amerike obžalujejo, da so se vsled odsotnosti sovjetskega zastopnika izjalovile priprave, ki naj bi 21. januarja omogočile obnovo pogajanja posebnih pooblaščenecv o sklenitvi avstrijske državne pogodbe.

Tri vlade opozarjajo na to, da je bilo dano Avstriji, prvi deželi, ki jo je Hitler zasedal, z moskovsko deklaracijo dne 1. novembra 1943 v imenu vlad Velike Britanije, ZDA in Sovjetske zveze, kateri se je 16. XI. 1943 pridružila tudi Francija, zagotovilo, da bo spet deležna neodvisnosti. Takrat so te vlade izrazile željo, da osvobodijo Avstrijo nemškega gospostva in ji vrnejo svobodo in neodvisnost.

Medtem je minulo 8. let. Posebni pooblaščenec so imeli 258 sej, da bi prišlo do sklenitve pogodbe, Avstrija pa še vedno ni dobila nazaj svoje popolne neodvisnosti. Avstrijske zakone je treba predlagati inozemski instanci preden stopijo v veljavo, promet in poročanje je pod kontrolo in cenzuro, poleg tega je avstrijsko državno ozemlje razdeljeno na cone, ki so zasedene po inozemskih četah, kar je povezano z vsemi gospodarskimi in moralnimi

nevšečnostmi, ki jih avstrijskemu ljudstvu nalaga tak položaj.

Avstrijci goreče želijo konec tega stanja, ki bi upravičeno moralo že zdavnaj prenehati.

Vse tri vlade se popolnoma strinjajo s to željo in menijo, da je treba podvzeti nove napore za rešitev tega vprašanja. Zaradi tega skrbno proučujejo nove predloge, ki naj bi omogočili štirim zasedbenim silam, da izpolni-

jo svojo obveznost, ki so jo prevzele z moskovsko deklaracijo.“

Dodatno k tej izjavi je zunanje ministrstvo ZDA poudarilo, da ne bodo sklenili separatne mirovne pogodbe z Avstrijo brez udeležbe Sovjetske zveze. Tudi v britanskem zunanjem ministrstvu in v Parizu so naglasili, da zapadne velesile ne predvidevajo sklenitve separatne pogodbe z Avstrijo.

Starhemberg še dela preglavice parlamentu

Se vedno straši ime Starhemberga na vse mogoče načine v glavah strankarskih glavačev v avstrijskem parlamentu oziroma v pravnem pododboru parlamenta. Kakor znano je imel pravni pododbor nalogo, naj prouči socialistični osnutek zakona za preprečitev vrnitve bivših Starhembegovih posestev in naj ga proučenega, eventualno spremenjenega in po možnosti v pravnem pododboru odobrenega ponovno predloži parlamentu v debato dne 5. marca t. l.

Tudi na svojem zadnjem posvetovanju o tem zakonskem osnutku pretekli četrtek, kakor že teden dni prej, se pravni pododbor avstrijskega parlamenta ni mogel zediniti. Socialistična frakcija, ki pretekli teden ni ravno odklanjala tedaj iznešenega OeVP-jevskega kompromisnega predloga, se je po internem posvetovanju

končno le odločila, da vztraja pri svojem prvotnem predlogu s samo malimi, nebitnimi spremembami v besedilu.

Za OeVP-jevske frakcije je bivši minister dr. Maleta podal poseben predlog k stvari, ki predvideva javno upravo za taka sodnijsko vrnjena posestva, proti čigar lastniku je državni tožilec zahteval izvedbo preiskave zaradi veleizdaje. Govornik socialistov je po odborovi razpravi izjavil, da odklanjajo Maletov predlog, to pa tem bolj, ker je zastopnik VdU-ja predlagal k Maletovem predlogu še nek dodatek, ki bi pomenil še nadaljnje zboljšanje Starhembergovega pravnega položaja. SPÖ-jevska in OeVP-jevska frakcija sta nato sklenili, da bosta predložili vsaka svoj predlog kot „manjšinska predloga“ parlamentu v debato za njegovo prihodnjo sejo dne 5. marca.

Nov predor na progi Dunaj — Celovec

Danes ob pol enajsti uri bodo izročili prometu nov predor na Semmeringu, torej na železniški progi, ki veže Dunaj preko Štajerske in Koroške v Italijo in Jugoslavijo. Stari predor, ki je bil izgrajen 1854. leta, že dalj časa ni več v popolnem redu, tako da je — poleg medconalne kontrole sovjetskih zasedbenih oblasti — dostikrat bil drugi vzrok za včasih pre-

cejšnje zamude vlakov iz Dunaja in na Dunaj.

Ko bo sedaj prevzel promet novi predor, se bodo lotili popravil v starem, ki ga hočejo spet popolnoma usposobiti do začetka poletne letovišarske sezone, tako, da bo potem tudi na Semmeringu dvotiren promet (skozi dva predora) pomagal pospeševati zvezo med Dunajem in južnima zveznima deželama ter sosednima državama Jugoslavijo in Italijo.

Churchillova vlada mora spremeniti oborožitveni načrt

Britanska vlada je objavila Belo knjigo o potrebi spremembe njenega oborožitvenega načrta. Po tej Beli knjigi bodo oborožitveni program, ki je prvotno bil zamišljen za tri leta, znatno zmanjšali in ga razdelili na več kot tri leta. Spominimo se, da je vodja levega krila parlamentarne skupine laburistične stranke Aneurin Bevan že v proračunski debati meseca januarja zahteval podaljšanje oborožitvenega programa za daljše razdobje, da se odpravijo težave s katerimi se mora trenutno boriti Velika Britanija. S svojo sedaj objavljeni Belo knjigo je Churchillova vlada torej bila prisiljena priznati, da je napredni poslanec Bevan že tedaj imel prav.

Prvotni program je določal 4.700 milijonov funtov, od tega 2.000 milijonov za zboljšanje proizvodnje. Vendar pogoji za njegovo uresničitev niso bili izpolnjeni in je prišlo do pomembnih zakasnitev, kar velja predvsem za proizvodnjo. Po prvotnem načrtu bi prišlo torej na eno leto več kot 1.500 milijonov funtov izdatkov za oboroževanje, dočim je sedaj določenih za proračunsko leto 1952-1953 le 1.377 milijonov, in še ta vsota upošteva ameriško pomoč ter tekoče zvišane cene, kar pomeni, da je oborožitveni program še v toliko bolj zmanjšani, kolikor so narasle cene.

Bela knjiga prav tako poudarja, da se je od časa, ko je bil sestavljen prvotni oborožitveni program, gospodarski položaj znatno poslabšal,

zaradi česar je treba izvedbo oborožitvenega programa raztegniti na daljšo dobo. V letu 1952/53 bodo porabili za zgraditev letalskih sil nekaj več kot 20%, za tanke in druga težka vozila tudi 20%, za municijo in opremo pa 25 odstotkov vseh oborožitvenih izdatkov.

O moči britanske vojske pravi Bela knjiga, da bo imela 1. aprila letos v celoti 554.000 mož in sicer 207.000 vojakov kopnih sil, 134.000 mornarjev in 213.000 mož letalskega osebja.

Vzhodu ne bodo več dobavljali strateškega materiala

Enajst zahodnih držav — ZDA, Belgija, Danska, Francija, Velika Britanija, Italija, Luksemburg, Norveška, Portugalska, Zapadna Nemčija in Nizozemska — se je sporazumelo, da bodo omejile izvoz strateškega gradiva v vzhodnoevropske države.

Po tem sporazumu ne bodo te države dobavljale strateškega gradiva nobeni državi sovjetskega bloka.

Clani Kongresa ZDA trdijo, da so nekatere evropske države kupovale poprej strateško gradivo v ZDA in ga nato preprodajale vzhodnoevropskim državam. Kongres je sprejel zakon, po katerem bo ustavljena ameriška pomoč sleherni državi, ki bi pošiljala strateško gradivo vzhodnoevropskim državam.

Spet vladna kriza v Franciji

Včeraj v zgodnjih jutranjih urah je francoski parlament s 309 proti 283 glasovi izrekel nezaupanje dosedanji vladi, ko je odklonil njen predlog o zvišanju davkov za 15%, da bi se lahko krili zvišani stroški oboroževanja. Ministrski predsednik Edgar Faure je takoj po tem glasovanju sklical izredno sejo vlade, ki je bila zelo kratka, in se nato podal naravnost k prezidentu francoske republike Vincentu Auriolu, da mu ponudi ostavko svoje vlade.

Zahodnonemška vlada odklanja sestanek s komisijo OZN za Nemčijo

Komisija Združenih narodov, ki proučuje možnost za izvedbo svobodnih volitev v vsej Nemčiji in je sestavljena iz zastopnikov Brazilije, Islanda, Poljske, Nizozemske in Pakistana (poljski delegat je sicer odklonil sodelovanje), je poslala generalu Čujkovu pismo, v katerem prosi za sestanek z zastopniki Vzhodne Nemčije in vzhodnega Berlina 17. marca t. l. V pismu prosijo tudi, da bi bila komisiji sporočena imena teh zastopnikov, brž ko jih bodo imenovali.

Vlada vzhodnonemške po Sovjetih zasedene cone je odklonila vsak razgovor o vsenemških volitvah z omenjeno komisijo OZN. Namesto tega je ponovno poudarila svojo hvaležnost Sovjetski zvezi, da je podprla njen poziv štirim velesilam, naj čim prej sklenejo mirovno pogodbo z Nemčijo.

Avstrijska razstava v Zagrebu

V Zagrebu so odprli razstavo učnih pripomočkov, ki jih izdelujejo v Avstriji. Na razstavi je zastopanih nad deset avstrijskih podjetij. Pozneje bodo to razstavo prenesli še v druga mesta Jugoslavije. Pri otvoritvi razstave v Zagrebu je bil navzoč tudi avstrijski poslanik v Beogradu Braunias.

Na straži za enotnost

Enotnost je največji zaklad, je kulturna pridobitev vsakega naroda. Ustvarjati enotnost je težko, ker pri tem delu je treba doprinesiti marsikatero osebno žrtev, ohraniti marsikdaj hladne živce, če ne, se začne nekulturno polemiziranje in se enotnost razbija. „V slogi je moč“, to je staro pravilo. Sovražniki Slovencev in pa tudi delavnega ljudstva sploh, se trudijo na vse kriplje, da razbijejo to enotnost s strankarstvom, s svetovnimi nazori, pa tudi z brutalno silo in gospodarskim pritiskom. Tudi na Koroškem imamo elemente, ki to enotnost razbijajo, ki rušijo tovarštvo in načrtno ter z najrazličnejšimi lažmi in prišepetavanjem ustvarjajo nezaupanje med ljudmi, sovraštvo na vasi, v deželi, pa tudi med narodi. Vsak ve, da je lažje voditi razbijaško politiko kakor politiko sloge in enotnosti.

Večkrat se sliši pri ljudeh: „bo že prišel čas, ko bomo obračunali“, tudi se sliši „počakajmo, da Rus pride“. To so že stare obrabljene besede, katere danes ruski agenti, takozvani informbirojevci vedno prišepetavajo ljudem, zlasti tistim, ki so imeli nekoč zaupanje do Sovjetske zveze. Kaj pomenijo te besede? Te besede in ta škodljiva misel ustvarja pri ljudeh nezaupanje do lastne borbe, do lastnega dela. Vemo pa, da izkoriščanje ne čaka, da je to vsakdanji pojav na vasi in v industriji in da je to zakon v kapitalističnih državah kakor tudi germanizacija ne čaka. Naši otroci so neusmiljeno izpostavljeni ponemčevanju. Rastejo in se učijo v tujem jeziku misliti in govoriti. Narodna zavest pri naših mlajših pada, kdor pa izgubi narodno zavest, izgubi tisto osnovno podlago, kamor bi moral graditi tisto misel in zavest, ki je potrebna za vsakega, kateri stremi za pravico, poštenostjo in kulturno-gospodarskim razvojem, kar je potrebno vsakemu, ki želi zboljšanje življenjskih pogojev. Misel na rešitev z silo je skrajno napačna. Rešili se bomo iz gospodarske zaostalosti, prišli bomo do svojih socialnih pravic le tedaj, če bomo imeli v samem sebi zaupanje v lastne sile in če bomo sposobni misliti z lastnimi možgani.

Kdo je pri nas tisti, ki razbija enotnost Slovencev, ki se laže in ima vedno kaj povedati proti osebam, ki žrtvujejo vse svoje življenje za dobrobit ljudstva, ki rovari proti Demokratični fronti, pa v isti sapi tudi proti novi socialistični Jugoslaviji? Vedno samo tisti, ki so tudi za časa vojne samo čakali na konec, niso pa bili pripravljeni niti najmanj žrtvovati v borbi proti fašizmu. Tudi takrat so se penili verskih in nacionalnih fraz, tudi takrat so z besedami bili proti Hitlerju, z dejanji pa ga podpirali. Tudi takrat sta bili samo dve poti: ena, ki je šla v borbo proti Hitlerju, druga pa, ki ga je podpirala.

Tudi danes je isto, saj to je zakon današnjega časa. Sta samo dve poti. Prva: odločno in pogumno delati za narodno dobrobit — ker z delom, ne s trkanjem na prsi, se pokaže delavni Slovenec — druga pa, ali očitno germanizirati koroške Slovence, očitno zavirati narodno-gospodarski in kulturni razvoj ali pa z rušenjem enotnosti Slovencev, podpihovanjem neprijateljstva s pomočjo verske, svetovnonazorne in visokopolitične, za realne ljudi nerazumljive filozofije ustvarjati zmedo.

Če opazuješ na Koroškem, kakemu pritisku so izpostavljeni naši poštene ljudje, ki garajo in delajo noč in dan, kako zmedo ustvarjajo med njimi razni politikanti informbirojevskega in vatikanskega tabora, se ti nujno vsiljuje misel: Kako bi bilo pri kmetih in delavcih, če bi samo filozofirali okoli svojih njiv, kadar je treba sejati, kako bi bilo, če bi delavci, ko vlečejo težak hlod, vlekli vsak na svoj kraj — njiva bi ostala neorana, prerastel bi jo plevel, ne bi bilo kruha — ploč bi ostal na svojem mestu in segnil. In to želijo razbijači enotnosti. Naš človek pa ve, da mu nihče od modrijanov iz Moskve in Vatikana ne bo pomagal, če bo lačen in če za otroke ne bo imel obleke.

—lk

Katoliška cerkev v Jugoslaviji

V zadnjem času spet skuša ves Jugoslaviji sovražni tisk s potvarjanjem resnice in z lažnjivimi vestmi prepričati nepoučene ljudi, da v Jugoslaviji ni verske svobode, da je cerkev brezpravna, preganjana, itd.

Za svoje nestvarno poročanje in za blatenje Jugoslavije je ta tisk izkoristil tudi dejstvo, da bodo bogoslovne fakultete na jugoslovanskih univerzah ločene od državnega šolskega sistema in da se bodo v bodoče same vzdrževale. Ta preureditev se nanaša na katoliško fakulteto v Zagrebu in Ljubljani ter na pravoslavno fakulteto v Beogradu. Država bo v sporazumu s cerkvenimi oblastmi dajala tem fakultetam materialno pomoč za vzdrževanje.

Jugoslovanska poročevalska služba „Tanjug“ poudarja s tem v zvezi, da ti ukrepi ne pomenijo nikake omejitve verskega življenja, temveč samo uresničenje ustavnih določil, ki predvidevajo popolno ločitev cerkve od države. Taka ureditev je že dolgo v veljavi v mnogih državah zapadne Evrope, kjer se nihče nad tem ne razburja, čeprav je večina prebivalstva teh dežel katoliška. V Italiji n. pr. je država že l. 1872 prenehala s subvencioniranjem bogoslovnih fakultet, nekoliko pozneje tudi v Franciji in mnogih drugih državah. Nikomur pa zaradi tega ne pride na misel, da bi dolžil te države, da preganjajo cerkev.

Da je krik vsega Jugoslaviji sovražnega tiska o zatiranju verske svobode v Jugoslaviji brez vsake stvarne podlage, zelo nazorno dokazujejo naslednji podatki o cerkvenem in verskem življenju na Hrvaškem.

Na Hrvaškem je v primeri z ostalimi veroizpovedmi večina prebivalstva katoliška. Po osvoboditvi je bilo vprašanje vzgoje in šolanja duhovniškega naraščaja zelo pereče. Zato so takoj po vojni ustanovili tri nova katoliška semenišča v Pazinu, Reki in Zadru. Poleg teh obstoji še šest katoliških srednjih šol. Te šole obiskuje okrog tisoč dijakov z namenom, da postanejo duhovniki. V Djakovem, Reki in Splitu so nadalje tri bogoslovja kot zasebne ustanove. Skupno z bogoslovno fakulteto v Zagrebu jih poseja okrog 450 študentov-bogoslovcev.

Na Hrvaškem je danes nekaj nad dva tisoč duhovnikov in redovnikov, torej približno enako število kakor jih je bilo pred vojno. Na Hrvaškem je tudi 1700 redovniških bolniških sester, 1000 redovnic Svetega križa ter večje število samostanskih sester drugih cerkvenih redov.

Razen velikega števila duhovnikov in redovnikov razpolaga katoliška cerkev na Hrvaškem

še z drugimi sredstvi za svoje delo. V okviru svoje založniške dejavnosti je samo v teku lanskega leta izdala okrog 300.000 molitvenikov, 100.000 učbenikov za pouk veronauka ter več 10.000 različnih drugih verskih knjižic. „Papeževa poslanica duhovnikom“ je bila tiskana v 2050 izvodih, torej v nakladi, ki odgovarja številu duhovnikov. Cerkevno vodstvo izdaja več tedenskih listov; najbolj razširjen je list „Kvišku srca“, ki izhaja v nakladi 50.000 izvodov.

V težkem povojnem gospodarskem položaju niso bili duhovniki in duhovniški naraščajniki v ničemer na slabšem kakor vsi ostali državljani. V času, ko so bila živila in drugi potrebni predmeti še na karte, so dobivali duhovniki enake obroke kakor uradniki v državni upravi. Samo na ta način je država potrošila za preskrbo katoliške duhovščine na Hrvaškem skoro sto milijonov dinarjev letno.

Živahna prosvetna delavnost v Trstu

Ni samo pri slovenskih prosvetnih društvih na Koroškem tako, da se v zimskem času najbolj razvijo v igri, pesmi, tečajih in drugih oblikah kulturno-prosvetnega dela. Slično je tudi pri ostalih zamejskih Slovencih, na Goriškem, Primorskem in okrog Trsta.

Tržaški list „Primorski dnevnik“ podaja za zadnje tri tedne kratek pregled kulturno-prosvetnega delovanja Slovencev v Trstu in okoliških vaseh. Skoraj v vsaki vasi, piše list, in v vsakem mestnem okraju se zbirajo pevci ali člani dramskih dručin k vajam za nastope. Posebno razgibano delajo igralske skupine v Plavjah, Šklednju, Šempolaju, na Opčinah, pri Sv. Vidu, Sv. Križu, v Nabrežini, Dolini, Bazovici in drugih prosvetnih društvih, čeprav je njihovo delo oteženo vsled tega, ker marsikdo nimajo na razpolago dvoran in imajo vaje celo v mrzlih kletnih prostorih.

Prav tako vztrajno delajo pevski zbori. Nekateri so nastopili na raznih proslavah, na samostojnih koncertih in v radiu Trst II. Na ne-

Pri izvedbi agrarne reforme takoj po vojni so katoliški župniki za svoje potrebe lahko obdržali nekaj hektarjev zemlje, nekateri samostani celo dvajset do petdeset hektarjev.

Na Hrvaškem je 3280 katoliških cerkev, 50 nunskih ter 45 meniških samostanov. Država je nudila mnogim cerkvam, ki so bile med vojno poškodovane, pomoč pri obnovi. Te pomoči so bile predvsem deležne cerkve in cerkveni spomeniki v Istri, kjer jih je italijanski fašizem načrtno zaničeval, da bi zabrisal slovenski in hrvaški značaj teh krajev.

Delegacije inozemskih verskih organizacij, ki so v zadnjih letih obiskale Jugoslavijo, so si ogledale tudi katoliške cerkve in druge cerkvene ustanove na Hrvaškem. Na zastopnike ameriških cerkvenih organizacij je po lastnih izjavah „napravilo globok vtis prav dejstvo, da vlada v Jugoslaviji taka širokogrudnost v odnosu države do verskega življenja.“

davni Prešernovi proslavi je nastopilo 7 pevskih zborov, ki so skupaj šteli 202 pevca.

Pod okriljem Ljudske prosvete so tudi predavanja, ki so zelo dobro obiskana. V mnogih krajih pa privablja lutkovni oder množico hvaležnih otrok na svoje predstave.

V poročilu je ob koncu kot posebno razveseljivo poudarjeno dejstvo, da se je v mnogih okoliških krajih Trsta zbudila tudi mladina in ponekod odločilno posegla v delovanje pevskih zborov in dramskih dručin.

Vsestranska koalicija možna

Da je med takozvanimi „velikimi“ strankami v Avstriji možno vsestransko koalicijsko sodelovanje vsaj pri odklanjanju raznih predlogov, so njihovi zastopniki v pravem pododboru parlamenta dokazali z glasovanjem o predlogih glede štarhemberških posestev: socialistični predlog je bil odbit z OeVP-jevskimi in VdU-jevskimi glasovi, isto pa se je zgodilo s predlogom OeVP-ja, ki je bil zavrnjen z SPÖ-jevskimi in VdU-jevskimi glasovi, VdU-jevski dodatni predlog pa z SPÖ-jevskimi in OeVP-jevskimi glasovi.

Drag pogreb

Kakor poročajo iz Londona, so znašali stroški pogreba za umrlega kralja 58.000 funtov-sterlingov, to je približno 3 in pol milijonov šilingov.

PO ŠIRNEM SVETU

Bonn. — Novi jugoslovanski veleposlanik v Zapadni Nemčiji dr. Mladen Iveković je obiskal predsednika Nemške zvezne republike Theodorja Heussa in mu izročil akreditivna pisma.

Berlin. — Centralni komite enotne socialistične stranke Vzhodne Nemčije je sporočil, da je svojemu generalnemu tajniku Walterju Ulbrichtu zastavil nalogo, naj vsa ministrstva in druge državne urade očisti „lenuhov in birokratov“. Ta „čistka“ bo v kratkem času izvedena v Vzhodni Nemčiji. Lanska „čistka“ je trajala 7 mesecev.

Karachi. — Po vesteh, ki so prišle iz Karachija, so študenti v Dekavu uprizorili demonstracije, pri katerih je prišlo do spopada s policijo. Tri osebe so bile ubite in šest ranjenih, nadaljnjih 40 oseb pa je bilo laže poškodovanih. Policija je razganjala demonstrante s solzljivimi plini. Med ranjenci je baje tudi pakistanski prometni minister.

Bruselj. — Predsednik belgijskega senata Paul Struye je obiskal razstavo jugoslovanske domače obrti v Bruslju.

Kairo. — Odbor za zdravstvena vprašanja egiptovskega parlamenta je sprejel zakonski predlog o prepovedi proizvodnje, uvoza in potrošnje alkoholnih pijač.

Oslo. — Vest o smrti znanega norveškega pisatelja Knuta Hamsuna, ki je bil eden izmed največjih norveških pisateljev, je šla uradno skoraj neopaženo skozi norveško časopisje, ki ji je posvetilo samo nekaj vrstic. Hamsun je bil namreč med vojno kolaboracionist in je veljal za velikega prijatelja zloglasnega nacističnega mističarja Rozenberga, zaradi česar je na Norveškem izgubil ves svoj ugled.

Otok Helgoland spet nemški

Po številnih intervencijah zapadno nemške vlade in bivših prebivalcev severno-morskega otoka Helgolanda samih so se angleške oblasti končno le odločile, da vrnejo Nemčiji ta otok, ki so ga od konca vojne pa do pred kratkim uporabljali kot tarčo za vaje svojih bombnikov. Danes, 1. marca, bo zapadnonemška vlada spet prevzela upravo tega otoka.

Izdajatelj, lastnik in založnik lista: Dr. Franc Petek, Velikovec. Uredništvo in uprava: Celovec, Gasometergasse 10. Telefon 1624/4. Za vsebino odgovarja: Rado Janežič. Tiska: Kärntner Druck- und Verlagsgesellschaft m. b. H., Klagenfurt. — Dopolni naj se pošiljajo na naslov: Klagenfurt, 2, Postschließfach 17.

Odlomki iz poročila očividca

KI GA JE OBJAVIL „DOLENJSKI LIST“ V NOvem MESTU O INCIDENTU Z VOVKOM

20. januarja se je bliskovito raznesla vest o neljubem incidentu na železniški postaji v Novem mestu. Ljudje so o dogodku govorili vse mogoče in razširjali resnične in neresnične vesti. Nekaj dni kasneje je poročal Tanjug, da so oblastva o incidentu, v katerem je prišlo tudi do grdega ravnanja z zastopnikom ljubljanske škofije Antonom Vovkom, uvedla preiskavo.

Najrazličnejši sovražniki so ob tem dogodku zagnali vik in hrup in označevali incident na novomeški postaji kot največje barbarstvo. Namernemu pačenju resnice in razširjanju lažnih vesti o tem dogodku se ni treba čuditi. Izrazito fašistične politike tudi ne morejo govoriti resnice tega dogodka, ko so stari sovražniki domovine „žajo“ nad vsem, kar ne ugaja njihovim miselnosti.

Resnico o „obisku“ gospoda Antona Vovka mestu v četrtek 14. februarja na javni razpravi:

20. januarja 1952 so potovali iz Ljubljane v Novo mesto trije cerkveni gospodje. Neopazno, tiho in „skromno“ — v tretjem razredu potniškega vlaka. V spremstvu kanonika dr. Kimovca in župnika Čampe je potoval generalni vikar in zastopnik ljubljanske škofije Anton Vovk, vsi trije gospodje pa so bili namenjeni v podgorsko vas Stopiče pri Novem mestu k cerkvenemu obredu blagoslovitve prenovljenih orgel.

Ni običaj v katoliški cerkvi, da bi vaše prenovljene orgle prišel blagoslovljati sam škof. To je izjavil v zasljevanju med preiskavo tudi gospod Anton Vovk, ko je dejal, da blagoslovitev ni v nobeni zvezi s kakim praznikom v tej vasi in da orgel navadno ne blagoslovljajo škofje... Vendar pa — v Stopiče je potoval gospod škof osebno.

Ni treba posebnih bistroumnosti in ugibanja, da razvozlam ozadje 20. januarja. Dejstvo je, da so v Jugoslaviji cerkveni obredi dovoljeni. Svoboda vere je zajamčena z ustavo, katoliški verniki lahko brez skrbi obiskujejo obrede svoje vere, izdajajo katoliške verske časopise itd. To so obredi, za katere odgovarja Cerkev sama; opravljajo se v cerkvah in z javnim redom nimajo nič skupnega. Če pa cerkveni dostojanstveniki potujejo iz Ljubljane v Stopiče pod Gorjanec izven običajnega časa, na dan, ko ni v tej vasi nobenega posebnega praznika, na neobičajen način s pretrano „skromnostjo“, potem lahko upravičeno trdimo, da so povabljeni gospodje hoteli izkoristiti blagoslovitev orgel v slovesnost, ki bi seveda nobeno izzvenela v nekaj drugega kot navaden obred.

Po krivdi tiste duhovščine, kateri je načeljeval in jo borbeno vodil proti lastnemu narodu v letih

njegove najtežje zgodovine vojni zločinec ljubljanski knezoškof Rožman, je ljudstvo na Dolenjskem med vojno ogromno pretrpelo. Imen Rožman, Jare, Savelli, Wolbang, Urbanč, Sinkar, Sijaraj in mnogih drugih se drži kri. — V Stopičah, kjer se je kaplan Urbanč s svojimi sodelavci iznebil skoraj vseh zavednih vaščanov in jih poglaval v zapore in italijansko internacijo, je duhovščina med vojno v silni zmedenosti in stiski dobesedno lovila moške in jih pošiljala v belo gardo. Ob spominu na zločine belogardističnega „Stajerskega bataljona“, ki se je rodil in deloval v neposredni okolici Stopič, pretrese človeka groza.

Prav v Stopiče pa se je 20. januarja namenil zastopnik ljubljanske škofa. Do Stopič ni prišel, ker ga je na novomeški postaji spoznala množica potnikov in domačinov, ki so čakali svojce, ter zahtevala od njega, da se vrne v Ljubljano; ljudstvo teh krajev ni pozabilo žrtev, padlih in umorjenih po krivdi pobeglega vojnega zločinca — ljubljanskega knezoškofa. Manifestacija, kakršno si je zamislil gospod Anton Vovk s svojim potovanjem v Stopiče, se je na novomeški postaji izpremenila v spontano demonstracijo ljudstva proti protiljudskimi duhovnikom.

Obsojamo nasilje in nered, ker smo urejena država, v kateri je osebna svoboda državljanov zagotovljena z ustavo. Obsojamo grob in surov način, s katerim je ob nezaželenem incidentu bila prizadejana zastopniku ljubljanske škofije Antonu Vovku na novomeški postaji lažja telesna poškodba. Vendar pa se kljub temu ne moremo čuditi, da je prišlo do grobega izpada ob vsem tem, kar je delala Cerkev na Slovenskem, posebno

pa še na Dolenjskem, in kar še danes počno njeni predstavniki proti koristim lastnega ljudstva po navodilih Vatikana.

Ostra obtožnica Javnega tožilstva v Novem mestu je dolžila cestarja Avgusta Mežnaršiča kaznivnega dejanja namerne telesne poškodbe Antonu Vovku, kateremu naj bi bil obtoženec polil plašč z bencinom in ga nato zažgal. Razprava je ugotovila, da je obtoženec prispel v nedeljo 20. januarja dopoldne z vlakom v Novo mesto, tri dni prej pa je bil dogovorjen z bratom za obisk; prejšnji dan je kupil obtoženec bratu za 9 dinarjev bencina in mu ga je v nedeljo hotel izročiti v zameno za vžigalne kamenčke. Po prihodu na kolodvor se je obtoženec znašel sredi množice, ki je začela demonstrirati proti škofu Vovku. Splošna razburjenost je v hipu zajela tudi njega. Pred očmi mu je stopila prestana mučeniška internacija na Rabu, kamor ga je poslal župnik iz Soteske, kjer je shujšal od 78 kg na 38 kg. Spomnil se je svetinje vatikanskega poslanca, ki so jih slovenskim živim okostnjakom delili duhovniki namesto kruha na Rabu. Da bi pokazal Antonu Vovku svoje zaničevanje, ga je začel škropiti s stekleničko bencina, katero je imel pri sebi. To je obtoženec priznal in dejal, da bi ga poškropil tudi z mlekom ali z vinom, kar bi pač imel pri roki.

Razprava je jasno ugotovila, da obtoženec ni imel namena škofa poškodovati ali ga raniti. Čeprav so ljudje na postaji vpili, da zastopnika pobeglega vojnega zločinca ne marajo na Dolenjskem, jim je Anton Vovk odgovarjal, da mora v Stopiče. Z izzivalnim nasmehom, češ, kaj se zaletaš vanj, je še bolj razdražil razburjene demonstrante, ki so mu nato sledili v vagon, v katerem so ga zaščitili miličniki. Ko ga je obtoženec tudi tu še nekajkrat poškropil z bencinom, pri tem pa je Vovka gledal v obraz in sta bili med njimi dve klopi, se je nenadoma pokazal plamen. Antonu Vovku se je vnela suknja na hrbtne strani. Zastavnik Ljudske milice Ivan Tavčar, katerega je hkrati vžgal rokav plašča, je v hipu pomagal sleči Antonu Vovku goreči plašč in mu pogasiti tudi celuloidni ovrtnik, ki je povzročil škofovemu zastopniku nekaj opeklin lažjega značaja na vratu. Vse to pa je trajalo le nekaj sekund. Organi Ljudske milice so takoj poklicali dežurnega zdravnika, vendar razburjena množica ni dovolila prevoza v bolnišnico, tako da mu je zdravnik na postaji nudil prvo pomoč in druge usluge.

Incident, ki ga je sprožil zastopnik pobeglega vojnega zločinca Rožmana s tem, da se je pojavil na Dolenjskem, kjer so spomini na okupatorja in njegove domače pomagače še vedno sveži in boleči, je posledica vsega tega, kar počenja Vatikan v zadnjem desetletju; vatikanski radio je 4. januarja ponovno protestiral proti „preganjanju“ Rožmana. Ne moremo se torej čuditi ogorčenju ljudstva, ki je na kolodvoru spoznalo zastopnika ljubljanske škofa Rožmana, ki je odobral zločine nad našim narodom, ki po končani vojni niti z besedico še ni obsodil zločinskega belogardizma. Kako malo razume naše ljudstvo gospod Anton Vovk, dokazuje tudi dejstvo, da je sam izjavil v zasljevanju med preiskavo, da ga je zelo začudilo, ker so ga napadli starejši ljudje, česar ni pričakoval. Ti „starejši ljudje“ in vsi poštene, zavedni Slovenci tudi še niso pozabili, da je gospod Anton Vovk 28. oktobra 1941, na obletnico fašističnega pohoda na Rim, bral v ljubljanski stolnici svečano mašo v spomin padlih fašistov, na kateri so bili navzoči poleg knezoškofa Rožmana tudi Grazioli, generala Robotti in Orlando ter drugi fašistični odličniki. Da je bila slovesnost še bolj „plemenita“, je šenklaškemu pevskega zboru dirigiral dr. Kimovec (Saje, Belogardizam, str. 56). Gospod Anton Vovk, takratni kanonik, se je poklonil tudi „prazniku 23. obletnice italijanske zmage v prvi svetovni vojni“ in bral svečano mašo v ljubljanski stolnici ob navzočnosti italijanskih krvolokov in njihovega pajdaša škofa Rožmana.

Poudarili smo že, da obsojamo nasilje in nered. Razprava v zvezi z incidentom je ugotovila, da je padel obtoženec slučajno v spontani nastop ljudstva proti osvojenemu zastopniku pobeglega vojnega zločinca. Razprava je tudi ugotovila, da se je v vagonu, kjer se je nahajal Anton Vovk, precej kadilo. Ni pa nobenih dokazov, da bi kdo namerno zažgal plašč Antona Vovka; ugotovljeno je bilo nadalje, da obtoženec oškodovanca ni zažgal. Zato je bila ovržena tudi obtožnica, ki je dolžila storilca huđe telesne poškodbe. Bila je upoštevana samo delno, saj govori o lahki poškodbi poleg prič in izjav tudi sporočilo zdravnikov ljubljanske klinike.

Okrajno sodišče je potem, ko je javni tožilec zahteval strogo kazn, branilec pa je sodišču pokazal prave krivice za incident 20. januarja, obsodilo obtoženca zaradi malomarnosti, s katero je povzročil Antonu Vovku lahko telesno poškodbo, na zaporno kazen in plačilo stroškov.

Anton P. Čehov:

Kameleon

Čez semanjki trg gre policijski nadzornik Očumelov v novi suknji in s culico v roki. Za njim stopa rdečelas stražnik z rešetom, do vrha polnim zaplenjene kosmulje. Odrpta vrata prodajal in krčem otožno gledajo na božji svet kakor lačne pasti; celo beračev ni pri njih.

„Grizeš, prekleti!“ je nenadoma slišal Očumelov. „Otroci, ne pustite ga. Danes je prepovedano gristi! Drži la... a!“

Slišalo se je pasje cviljenje. Očumelov je pogledal v stran in videl: iz lesnega skladišča trgovca Pičugina je tekal pes, poskakoval po treh nogah in se oziral. Za njim se je podil človek v katunasti naprobljeni srcaji in razpetem telovniku. Tekel je za njim, se sklonil z životom naprej, padel na tla in zgrabil psa za zadnje tace. Vnovič je bilo slišati pasje cviljenje in vzklik: „Ne izpusti ga!“ Iz prodajal so se zgibali zaspani obrazi in pri lesnem skladišču se je, kakor bi zrasla iz tal, kmalu zbrala množica ljudi.

Očumelov se je obrnil na pol na levo in stopal k zbranemu ljudstvu. Prav pri vratih skladišča je videl, kako je stal zgoraj opisani človek v razpetem telovniku, kako je dvignil v zrak desno roko in pokazal ljudem okravljen prst. Na njegovem na pol pijanem obrazu se je zdelo, kakor da bi bilo napisano: „Ti bom že pokazal, nepridiprav!“ in tudi sam prst je kazal znamenje zmage. V tem človeku je Očumelov spoznal zlatarskega mojstra Hrujina. Sredi množice je z razkrečenimi nogami in tresoč se po vsem telesu sedel na tleh sam krivec škandala — bel, uren psiček s koničastim gobčkom in rumeno liso na hrbtu. Iz njegovih solzenih se oči je odseval izraz žalosti in strahu.

„Kaj vas je prineslo sem?“ je vprašal Očumelov in se rinil med ljudmi. „Čemu ste tukaj? Kaj je s tvojim prstom? Kdo je kričal?“

„Grem, vaše blagorodje, nikogar se ne dotaknem...“ je začel Hrujkin in pokajšljeval v pest, „glede drv z Mitričem, iznenada me ta podlež, tebi nič meni nič, zgrabi za prst... Oprostite mi, človek sem, ki dela...“ Malo dela imam. Naj me plačajo zato — tega prsta bržčas teden dni ne bom premaknil... Vaše blagorodje, tega tudi v zakonu ni, da bi od nestvora trpel... Če bo vsakdo grizel, je bolje, da človek ne živi na svetu...“

„Hm, dobro...“ je dejal Očumelov strogo, kašljal in migal z obrvmi. „Dobro... Čigav je pes? Tega ne pustim kar takol! Pokažem vam, pse puščati prostel! Čas je, da opomnimo podobno gospodo, ki se ne morajo pokoravati postavam! Ko ga bodo kaznovali, nesramneža, bo zvedal od mene, kaj pomeni pes in ostala potepinska svojat! Pokažem mu pasjo mater!... Jeldirin“, se je obrnil nadzornik k stražniku, „poizvedi, čigav je ta pes, in sestavi zapisnik! A psa je treba uničiti. Nemudoma! Najbrže je stekel... Vprašam, čigav je pes?“

„Menda je generala Žigalova!“ je rekel nekdo od ljudi.

„Generala Žigalova?!... Jeldirin, sleci mi plašč... Strašno, kako je vročel! Prav gotovo bo dež... Samo tega ne razumem, kako te je mogel ugrizniti?“ se je obrnil Očumelov k Hrujkinu. „Kako naj seže do prsta? Majhen je, ti pa si vendar korenjak! Najbrže si si ranil prst z žebličkom, potem pa si si domislil, kako bi ga onemogočil. Saj... te poznam! Poznam vas, zlodiji!“

„Vaše blagorodje, s cigaro mu je šel v gobec, on pa, ne bodi neumen, ga zgrabi... Neumen človek, vaše blagorodje!“

„Lažeš, hinavec! Nisi videl, čemu torej lažeš? Njihovo blagorodje so pameten gospod in razumejo, kdo laže, kdo pa govori po vesti, kakor pred bogom... Če lažem, potem naj razsodi sodišče. V zakonu je rečeno... Danes smo vsi enaki... Tudi moj lastni brat je pri orožnikih... če že hočete vedeti...“

„Ne razpravljajte!“

„Ne, ta ni generalov...“ je globokoumno pripomnil stražnik.

Narodna:

Fantu

Bom pismo pisala
s to rdečo krvjo,
ga fantu poslala
čez dol in goro.
„Tri leta te čakam,
te ljubim zvesto,
solzice pretakam,
zdihujem bridko...
Podnevi, ponoči
te v mislih imam —
poprej ni pomoči
da vrneš se k nam...“

Avgust Senoa

Kronanje v Zagrebu

(Odlomek iz knjige „Kmečki punt“)

Napočila je nedelja. Rano zjutraj so začeli zveneti vsi zagrebški zvonovi, a skozi zvone nje se je slišalo tudi cingljanje mrtvaškega zvonca. V temnico stopi stražar, a ječar pravi: „Pojdimo, ura je prišla“. Še enkrat je ujetnik pokleknil in jaz ga blagoslovim. Potem krenemo vsi med krdelom vajakov na Markov trg. Tam pred cerkvijo svetega Marka je šumelo morje ljudstva, glava pri glavi; radovedni

ljudje so gledali tudi iz oken in streh. Pred nami je stopal mestni sodnik z žezlom, vzporedno z nami dve vrsti stražarjev, z nami v verige vklenjeni Pasanec, a za nami v rdečo haljo odeti rabelj in njegovi pomočniki. Gubec pa je ponosno dvigal glavo in se nekam oziral preko glav radovedne množice, ki je šepetala: „Glejte, to je Gubec, kmečki kralj!“

Sredi trga je bil prazen prostor, ki ga je obkrožala banska vojska, sredi tega prostora pa

F. S. Finžgar

V šoli

(ODLOMEK)

Ko je Silvestra gnal orožnik, se mu je zdelo, da gre skozi šibe. Vsako oko, ki ga je srečalo, se je oziralo na mladega fanta, kateremu so lile solze po licih. Rdeče oči je skrival za hodnički rokav, ki je bil od solz premočen. Nikogar ni pogledal in nikamor se ni ozrl. Gledal je v tla, pa tudi tal ni videl. Ob vsakem kamnu se je spotaknil in na glas zaihtel. Ljudje so pa postajali, se suvali s komolci, kazali s prstom za njim ter vzdihovali: Kaj bo iz njega, kaj! Komaj da je shodil, ga že veže in goni orožnik! Oj, seme tako! Ne bo sadu in če bo, bo njegove delež na vislicah...

Na Silvestra so padale te besede kakor kamni na razbojnika, ki ga je ujelo ljudstvo, da ga pri priči sodi.

Ko sta dospela skozi vas na samotno cesto, ni bilo več ljudi. Njih hudobne besede so utihnile, preteči prsti so izginili. Silvester se je skušal ohrabriti. Obrisal si je oči in pogledal predse v motno daljavo, po kateri je vse utripalo v sončnih žarkih.

„Naj me gledajo; nihče me ne pozna.“

To je bila prva tolažba.

Ali takoj se mu je zazdelo, da gredo glasovi za njim, da se širijo, da jih kriči in ponavlja polje, da jih raznašajo ptice, da lete preko gor, trkajo doma na očetovo hišo in jim tam razodevajo:

„Silvestra ženo v zapor! Ni se poboljšal!“

Zazdelo se mu je, da je zaihtela mati, da se je oče raztogotil in udaril ob mizo.

Pogum, ki se je v njem komaj dvignil, je omagal.

V Silvestru ni bilo več moči, da bi se boril zoper bolečino, ki mu je prežela dušo. Sonce je palilo prašno cesto, solze so se posušile, oči so topo zrle na sivo ravan, noge so se trudno gibale, roka se je navađila svežnja, da ga ni več predeval iz leve v desnico. Vse je otrpnilo, telo in duša. Bil je človek brez volje, brez misli, brez upanja. Takisto top bi bil stopil v prepad ali pljusnil v globoko morja. Nič bi se ne bil streznil in bi se ne bil vprašal: kam? Kakor stroj, ki ga goni sila in nikoli ne vpraša: Ali hočeš, ali moreš?

Krog poldneva sta prišla v trg. Pred pusto, lisasto umazano hišo sta se ustavila in krenila skozi široke dveri v vežo. Tamkaj je dremal na leseni klopi stražar z rešto ključev v roki.

„Prevzemite tegale!“

Stražar je zarožljaj s ključi, zazeהל in vstal.

Na Silvestra se je komaj ozrl. Kaj mu je bilo mar, kdo je in od kod. V posebni sobi so Silvestru pretipali vse žepe, mu vzeli denar, nožič, culo, vse. Nato ga je gnal po temnih stopnicah, po hodniku, hrupno odpiral in zapiral vrata, obstal pred ozkimi durmi in začel odklepati. Ključavnice so pokale, zapahi škripali, da je Silvestru ledenel mozeg.

„Tukajle,“ ja zagrčal grdogledi stražar in pokazal fantu z roko v zapor.

Silvester je boječe vstopil, a vendar v trdnem upanju, da bo vsaj sam in da se v samotni na glas razjoče sam nad seboj. Pa se je zmotil.

Ko je stražar zaloputnil vrata, je Silvestra obstopilo četvero mož. Kakor ni bil plašljivec, pa bi bil pustil ovce na paši in pribežal domov, da jih je zagledal na samoti. Zakaj, obrazi so bili razbojniški, obleka vsa v capah.

Nekaj hipov so stali nemo krog novega tovariša. Tudi te je prvi trenutek osupnilo Silvestrovo lice in objokane, otroške oči. Toda samo za trenutek.

Najstarejši med četvorico, sivobrad dedec, z obrunki na čelu in slep na levo oko, je stopil k Silvestru in ga potresel za rame:

„Fant, glavo stavim, da pride zaradi tebe sam vrag v norišnico, ker bo od veselja nad teboj znorel.“

Krohota je zadonel po mračni, umazani sobi. „Žejen sem,“ je plašno odgovoril na surov dovtip ves zbežan Silvester, ko je zagledal v kotu vrč vode.

Nekdo je skočil v kot po posodo, izlil naj-

prej nekaj vode fantu na glavo, potem pa mu nastavil vrč na usta:

„Pij in bodi nov človek, da boš iskan po vsem svetu kakor zlat denar!“

Silvester je pil, si oddahnil in zopet pil. Nato si je otrl mokro glavo in lice ter se obrnil do klopi, ki je stala ob mizi.

„Kako sem trudn,“ je rekel, kakor bi ne bilo nikogar v sobi.

„Verjamem,“ je povzel zopet sivi bradač in mu sedel nasproti. „Verjamem,“ zakaj naš kruh je trd! To so šele začekali!“

Silvester ga je pogledal in mu ni odgovoril. Mrzlica ga je obšla, ko se je srečal z njegovim edinim, z rdečimi žilami prepreženim očesom. V tem so posedli tudi drugi krog njega.

„Fant, sedaj boš zaslišan! Govori po pravici! Kaj imenitnega si storil, da si že tako mlad postal dragoceno blago, ki te mora spremljati puška in te zaklopiti takele duri? Govori!“

„Kradel sem,“ je rekel fant ves blede in žalosten.

„No, potem pa trolil po svetu, da si kradell Ne?“

„Orožnik me je vprašal. Kaj sem hotel?“

Po sobi je zadonel krahota.

„Fant,“ je pevzel enooki besedo. „Pomni prvi nauk: Prvi paragraf naših postav se glasi: Nisem! Trdovratni nisem! Do smrti — še v peklu samemu višjemu vseh hudobcev moraš lagati: Nisem — pa nisem! Dokler tega ne znaš, te bo vrag žalosten, sodniki žalostni, advokati žalostni, časniki žalostni — ljudje žalostni — sama žalost! Pomisli če bi bili mi, izbrana družba — glej, da nas boš spoštoval — odkritosrčni, spravimo s tem na tisoče ljudi ob kruh! Druge tisoče pa ob lepo veselje, ker bi ne imeli ničesar brati. To pomisli najprej in si zapomni, kaj se pravi: Nisem!“

Silvestru je plalo v prsih, kovalo v sencih — krahota teh mož je bolel, kakor so boleli glasovi ljudi, ki so s prstom kazali za njim. Čutil je, da se v njem nekaj ziblje in podira, a spet vstaja in se upira.

„Nisem,“ je ponovil boječe in s trepetajočimi ustnicami.

Krohota!

„Tako te nisem učil, fant,“ ja zarobantil si vobradec. „Tako me vžast, Nisem“ ne velja nič. Poslušaj, poglej takole — enooki se je vravnal in stopil ob mizo —:

„Nisem,“ je izgovoril mrko, „nisem; tukaj trije prsti za prisegol!“ Dvignil je desnico in tri prste...

„Kriva prisega,“ je vzdihnil Silvester...

Krohota!

Vrata so se odprla, jetničar je prinesel skodelo jedi za Silvestra, druge pa odvedel na dvorišče izprehajati se.

Ko je bil Silvester sam, se je jedi komaj dotaknil, dasi ni od prejšnjega večera še nič užil. Padel je na slamnico, omotičen, ves strt, si zakril oči in vzdihoval: Jezus — Marija! Kje sem? O, mati, o, oče...!

Ihtenje je pojemale, vzdihli so zamirali, trudne veke so se sklenile in ni se prebudil, ko se je četvorica vrnila v sobo.

Narodna:

Škrjanček poje

Škrjanček poje, žvrgoli,
ker tebe, kmetič gor budi:
„Le vstani in pa pojđ' orat,
ker čas je žito s'jati!“

Škrjanček poje, žvrgoli,
ker tebe, kmetič gor budi:
„Le vstani in pa pojđ' kosit,
ker dela se že svit!“

Škrjanček poje, žvrgoli,
ker tebe dekle gor budi:
„Uzemi srp, pa pojdi žet,
ker zrelo žito je!“

ogenj in kolo. Dospeli smo tja. Tedaj se po-kaže sodnik, dvigne žezlo in glasno spregovori:

„Ljudstvo, čuj! Tu stoji Matija Gubec, stubiški kmet, razbojnik, zločinec, požigalec, čigar morilska roka se je dvignila nad božje in človeško pravo, nad kralja in deželsko gospodstvo. A ta-le tu je Pasanec, tovariš zločinskega Gubca in sam zločinec. Todá pravica je zmagala in za hudodelca je napočila sodba. Pasanec se bodo najprej zlomile kosti na kolesu, potem mu bo rabelj odsekal glavo, a Matija Gubec, čigar hudodelska hlapčevska duša se je predrnila igrati kralja, naj prejme kraljevsko čast: ovenčan bo z razbeljeno železno krono, sedeč na razbeljenem prestolu, potem pa bo razčetrverjen.“

Gubec prebledi, zadrhti, stisne zobe in pogleda ljudstvo. Množica se zdrzne, a potem zavalovi, ljudje pa stegajo vratove, da jim ne bi ušlo ničesar, kar se je imelo groznega dogajati. Sodnik zlomi palico, jo vrže pred noge obsojencema in zakliče:

„Rabelj, tvoja sta, stori svojo dolžnost!“

Pasanec poljubi Gubca, poklekne predme in uperi oči v zemljo, a komaj sem ga blagoslovil, ga rablji zgrabijo in v nekaj trenutkih navijejo okoli kolesa, iz katerega so molele ostre konice. Zdaj rabelj visoko zamahne kij in kmetu razbija vsako kost na rokah in nogah na dvoje. Pri vsakem udarcu prodira zrak grozoten vzkrik iz pomoderlih drhtečih ust nesrečne žrtve. Hitro ga snamejo s kolesa in zmrcvarjeno telo treščijo na zemljo, nakar rabelj pomočnik zgrabi Pasanca za lase, rabelj zamahne z mečem in pokaže množici krvavo glavo.

Ves ta čas je stal Gubec blede in nem ko kamen in gledal v množico, ob vsakem vzkriku svojega tovariša pa mu je v očeh zatrepetala solza.

„Oče, zdaj pridem na vrsto jaz,“ mi je zašepnil, ko se je krvavo truplo prijatelja zrušilo na zemljo, blagoslovi me! Pri tem je pokleknil, se prekrižal in glasno rekel: Dvignil sem se za pravico in svobodo, zanjo umiram! Jaz mu položim roke na glavo in izrečem blagoslov, nakar ga rabelj zgrabi in začne trgati z njega obleko. S silo so ga rabljevi hlapci pritisnili na razbeljeni železni stol, zadrhtel je in obraz je pordel ter se od strašnih bolečin izpačil. Rabelj pristopi z razbeljenimi kleščami in začne nesrečnega ščipati za roke, noge in prsi. Za vsakim ščipljajem zazeva krvava rana, vse telo vzdrtetava, čelo pokrije gost krvavi znoj, a iz prsi se izvija srce prodirajoči stok. Naposled dvigne rabelj s klešči iz ognja žarečo železno krono.

„Na, ti, kralj, krono!“ zavpije, da je odmevalo po vsem trgu in spusti žarečo železo na Gubčevo glavo. Koža počí, kri brizgne, bele ustne zadrhte, smrtna bledina pokrije ves trpinov obraz, še enkrat me pogleda ko ranjena zver in zašepče:

„Zbogom, oče!“ zatem pa so se začele njegove oči vrteti in vrteti.

Nisem zdržal in sem zbežal. V meni je kipeła kri. Na čelo mi je stopal znoj. Treslo me je in mravljinco so me obhajali. V colici sem se vrgel na zemljo in plakal, plakal od mraka do zore. Moj Bog, kaj si mi dal doživeti ta dan, ki mi je razklal srce, raztrgal živce, zastrupil dušo; zakaj ni dopustil, da me je zadel ta zadnji pogled, to umirajoče krvavo oko, ki me bo žgalo, dokler bom živ? Ali si slišal, Stefan, to krvavo povest? Ali si spoznal strahoto tega našega časa? Kloni do tal, ti mali velikaši! Glej to ubogo našo domovino, preštej pusta pogorišča in se stresi, preštej krvava trupla in se zgrozi, preštej plakajoče matere in otroke in pogrezní se v zemljo. Tudi ti in vsi tvoji tovariši plemiči ste krivi, ne samo krvniški Tahil! Na vaše stopinje se prileplja kri, nad vašo glavo se usipa prekletstvo. Na kolena, mogočni gospod, grdi grešniki! Kesaj se noč in dan, ker tvoji grehi so ko pesek v morju, ko kaplje v dežju. Če si še kaj pošten, nagni svoje srce k ljudstvu, ovijaj mu rane, blaži jih in prizadevaj si, da boš vreden božjega lika, ki ga v sebi nosiš. Angela imaš zraven sebe, svojo ženo. Okleni se je srčneje. Preden mine leto dni, se bom iz svoje celice vrnil semkaj, da te rešim — ali — prekolnem na veke!“

Pater je odšel, Gregorjanec pa je ostal na kolenih sklonjene glave in s sklenjenimi rokami sam sredi svoje mračne sobe in, drhte od strahu, dolgo klečal, ker je iz mraka strmelo v njegovo srce umirajoče oko kmečkega kralja.

Knjigo „Kmečki punt“ kupite v knjigarni „Naša knjiga“ za ceno 9.— šil. Knjiga obsega 320 strani, je lepo opremljena in v polplatno vezana.

Aldo Daneu

JUNAKI

Sredi hribovitega sveta v majhni dolinici leži lepa vasica, o kateri pravijo, da sega še v dobo, ko so hodili v naše kraje ropat in morit divji Turki. V njej so majhne, a čedne hiše; šola z domačim učiteljem in tudi cerkev z župniščem.

V tem kraju je stala Črmeljeva hiša. Nje gospodar Blaž je veljal za najmodernejšega moža v vasi in ker je tudi rad vsakemu pomagal so se mnogi hodili k njemu posvetovat. Njegov sin Branko Črmelj pa je bil mlad junak. Komaj osem let mu je bilo, a je bil že zastaven po telesu, gibčen, spreten in zvit ko lisica, da mu ni bilo v vasi enakega. Bil pa je zelo dober fant, nežnega srca, ubogljiv in skrben. Končal je tretji razred in bil eden izmed najboljših učencev. Učitelj ga je često pohvalil in to ni bilo vseh nekaterim njegovim součencem, zato so ga že večkrat napadli. Doma pa je Branko zelo rad pomagal očetu pri domačem delu. Sploh je bil Branko zelo živ in spreten dečko, zato je imel pod svojim poveljstvom skupino vaških fantalinov. Bil jim je nekaj poveljnik in njegovi „vojaki“ so ga radi poslušali. Imenovali so se brankovci. Njegov največji nasprotnik pa je bil Lisjak, Brankov sošolec. Tudi ta je vodil skupino vaških fantalinov.

Lisjak pa je bil dolg, suhljat gospodek, eden tistih, ki se ne zmeni za vsakogar. Nosil je debela očala, imel vedno razkuštrane lase in videti je bil zelo pameten, kar pa v resnici ni bil. Imel je že enajst let, veljal pa je le za polovico Branka; česar se je Branko prav dobro zavedal.

Da ni bil preveč globokoumen, lahko precej spoznamo; saj je hodil v tretji razred kakor Branko, čeprav je bil tri leta starejši. Učil se ni nikoli, zato se ni čuditi, da je Branku zavidal.

Čeprav so bili brankovci manjši od svojih nasprotnikov, vendar so izšli iz vseh bitk kot zmagovalci. Zato je Lisjak kar besnel, če mu je kdo očital, da je Branko močnejši.

„Kdor se zadnji smeje, ta se najslaje smeje!“ — je ob taki priliki dejal.

Ko sta se ti dve skupini zadnjikrat stepli, je kot po navadi zmagal Branko. Zato je Lisjak togoten čakal na trenutek, ko se bo mogel maščevati nad nasprotnikom.

Bilo je neke sobote zjutraj v avgustu, ko je Branko stopil v kuhinjo; tam že ni bilo nikogar, kajti mati in oče sta že zdavnaj delala na polju.

Našel je na veliki javorjevi mizi že pripravljen zajtrk, okrog katerega so letale sitne muhe. Spodil jih je. Sedel je k mizi in pričel jesti. Pa je komaj ugriznil košček kruha, ko je zagledal skozi okno fantovsko glavo, ki se je počasi dvigala, se razgledovala, pa se spet skrila. Branko se je sprva prestrašil. Ko se je pa oju-načil, je zgrabil za lonec mrzle vode. Že se je pripravil, da bi vodo zli, kar mu udari v uho rahel glas zunaj okna:

„Šššt, Branko, Branko!...“

„Kdo pa si, potepuh nemarni?“

„Šššt, Branko, ... me slišiš?“

„Nak. Kdo pa si?“ — je ponovno vprašal na pol boječe.

„Kako pa to, da ne poznaš več prijateljev? Kje so mati in oče?“

„A, ti si! Kaj se mi pa skrivaš.“ Bil je to Jurče, Brankov kapetan. Ko je videl, da je Branko sam doma, je dvignil glavo, srepro gledal in ziniil:

„Pote sem prišel!“

„Kaj pa mi tamle čepiš, za božjo voljo!“

„Hotel sem videti, če so mati in oča doma. Gotovo bi ti ne pustili ven. Ker jih pa ni... hm, ker jih pa ni... hm, hm, pa kaj naju to briga. Poslušaj!“ — je rekel zdaj pogumno kot pravi kapetan: „Oni pobalin, saj veš kdo, oni pobalin...“

„Lisjak?“

„Lisjak! S teboj hoče govoriti, pa že vem, kaj mu je. Bitko hoče!“

„Bitko?“

„Bitko! Saj je razjaren in togoten še od zadnjega poraja. I, zlomek naj me, če mu tokrat ne zrahljamo kosti! Pa hitro...“

„Tiho, Jurče, poslušaj, ali ne čuješ?“

„Kaj je?“

Oba sta nategovala ušesa. Težki koraki so klavarno drsali po kameniti cesti. Slišala sta, da se bližajo.

„Čujem!“

„Hitro, v skedenj!“

Zatekla sta se v skedenj. Temno je bilo. Počakala sta, da so se jima oči privadile. Skozi majhno okno je sijal poševen pramen jutranjega sonca. Pod okencem sta zagledala prazne sode. Splezala sta nanje in kukala skozi okno. Korake sta zdaj dobro razločila. Pa tudi govorjenje je bilo slišati. Spoznala sta, da je to skupina fantov.

„Naši gredol!“ se je oglasil Jurče.

„Ne, to so Lisjak in njegovi.“

„Tiho!“

Ni se motil. Pred hišna vrata je stopil zdaj Lisjak s štirimi drugimi fanti in močno potrkal na duri. Ker se nihče ni oglasil, je s pestjo udaril po vratih.

„Ej, kaj pa tolčeš. Brankova mati te bo!“ je rekel neki Lisjakov vojak.

„Ni je doma, to dobro vem. Videl sem jo, ko je šla z možem na polje! Pa menda ni doma niti Branka.“

Skočil je k oknu in pogledal v izbo. Ker ni opazil nikogar, je glasno zaklical:

„Branko, Branko!“

Nič. Odgovoril mu je le odmev.

„Branko, Branko!“ Spet nič.

„Eh, eh, boji se nas. To je dobro znamenje. Skril se je. Pa kam? V hišo gotovo ne. V skedenj pogledajte, tam bo!“

Branko in Jurče sta vse to videla in slišala. Brez obrambe sta bila. Vedela sta, da bi jima slaba predla, ko bi ju Lisjak našel. Kaj torej? Zlezla sta s sodov in se skrila za velika skedenjska vrata. Bo, kar bo! Tiho sta poslušala.

Zdaj so vrata zaškripala. V skedenj so vstopili trije lisjakovci. Ozirali so se na vse strani, a opazili ničesar. Pomaknili se se na sredo. Njihove oči se še niso privadile temi, zato so zastoj zrl sem ter tja.

Tedaj sta Branko in Jurče skočila izza vrat, stekla ven in zaprla vrata za seboj. Debel ključ je zaškripal.

„Še dva sta — je rekel Branko — dajva jima!“

V skednju se je zdaj dvignil krik. Trije lisjakovci so se zavedli, da so zaprti, zato so začeli klicati svojega poveljnika na pomoč. Res, Lisjak je odhitel proti skednju, a naletel je na Branka in Jurčeta. Vnel se je boj. Velik oblak prahu se je dvignil od tal in pokril bojevnike. Kmalu nato pa sta Lisjak in njegov tovariš plaval in kričala v potoku. Branko in Jurče pa sta tekla po cesti proti taboru.

II.

Sonce je zahajalo. Pomladni oblaki so se rahlo rdečili. Polagoma se je nebo prevleklo z mlačno rdečo barvo. Nato se je jelo temniti. Trudno, a neusmiljeno je mrak zakril v svoj plašč vasio. Okoli nje so se zdaj mogočno vzpenjale temne postave — hribi. Kakor veliki kani so stale, ki čuvajo svoj zaklad. Smreke so šumele ob rahli pomladni sapici. Kmetje so se vračali s polja. Živina je mukala in razlegalo se je petje vaških fantov. Gosta meglica se je jela zdaj dvigati proti nebu. Povsod je zavladala tišina. Le sova se je oglasila s svojim hripavim glasom, pa spet umolknila. Nežna meglica se je zdaj razpršila in izza gore je pokukala blede luna in njen srebrni sijaj je začel milo božati majhne hiše. V teh so brlele lučice in so s svojimi nežnimi žarki sekale temo iz oken.

Na Lisjakovem domu je bila zbrana vsa družina pri večerji. Tiho je bilo v izbi. Le Metka, Lisjakova šestletna sestra, se je od časa do časa oglašala ob branju. Tudi mačka, ki se je lovila s klopčičem volne, je včasih zamijavkala.

Po večerji so se oče, mati in Metka spravili v posteljo, v izbi je ostal le Lisjak. Pri mizi je sedel, z nogami je brcal in si težko upiral glavo zo rokami. Njegov pogled pa je počival na majhni sveči, ki je še komaj brlela.

Nemiren je bil. Po očeh bi lahko vsakdo spoznal, da je zelo globoko vtopljen v misli. Pa kaj je neki mislil? Da ga je Branko zjutraj vrgel v potok, gotovo ne. Kaj pa?

Vstal je. Nemirno je začel hoditi gor in dol po izbi in se oziral na vse strani. Mačka mu je tekala okoli nog in se ob njih božala. Tedaj je oče zakričal, kaj neki ropota; naj se spravi spat.

Zopet je sedel k mizi in se poglobil v misli. Mačka je že zdavnaj predla na peči. Sveča je

še zadnjikrat zabrlela, potem pa je ugasnila in šele tedaj se je Lisjak odpravil v svojo izbo. Prižgal si je drugo svečo. V kotu je stala velika omara. Lisjak jo je odprl in začel brskati; pa ni našel, kar je iskal. Zopet je začel hoditi po izbi. Hodil je dolgo.

Kake pol ure kasneje je luč v Lisjakovi izbi ugasnila.

Spet se je vse umirilo, kakor da se ni zgodilo ničesar.

Kmalu nato je nekdo rahlo potrkal na okno Mihčeve izbe. Mihec je bil Lisjakov kapetan in prav tisti, ki se je že zjutraj kopal z Lisjakom v potoku. Pri trkanju se je Mihec zbudil. A vstal ni, ker je bil poln strahu. Stisnil se je pod odejo in brez sape prisluškoval.

Trkanje se je ponovilo in s trkanjem se je šibko oglasilo izza okna zunaj:

„Mihec, Mihec, odprl!“

Mihec je takoj spoznal Lisjakov glas. Potiho je vstal, da ne bi zbudil sestre, ki je spala v isti izbi in odprl okno.

„Oblecite se in pojdite z mano. Pa tiho!“

„Kam me boš peljal?“ „K Janezu greval“

Mihec se je oblekel, skočil skozi okno in se z Lisjakom zgubil v temo.

Lisjak in Mihec sta se napotila k Janezu, k Balču, k Pepčetu, k Polharjevemu Matičku in še k drugim in pol ure kasneje je pod staro debelo smreko bilo zbranih kakih dvajset fantalinov. Sedeli so v krogu. Sredi med njimi je stal Lisjak, mahal z roko gor in dol; pokazoval zdaj na tega, zdaj na onega; potem na vasico, bližnji grič in dajal rezka navodila.

Luna je milo sijala na polnočne zborovalce in zdelo se je, da se smeje; češ, kaj pa hočejo ti paglavci?

Kake pol ure kasneje so vsi vstali in se v gosji vrsti napotili na bližnji grič; v Lisjakov tabor.

Ko so ga zasedli, so pričeli z napravami. Eni so nabirali kamenje, drugi so zidali zid v obliki polkroga, tretji so se odpravili v vas in se spet vrnili. Delo se je tiho nadaljevalo. Nihče ni vprašal, čemu to, čemu ono, vsi so le molčali in delali. Bila je že ena ura proč; dve, a v taboru so še vedno delali.

Luna se je skrila. Le zvezde so še migljale na nebu, tabor pa je bil še vedno poln življenja.

Nebo se je polagoma začelo rdečiti in šele ko je vaški petelin naznanil dan, se je v taboru umirilo.

III.

V nedeljo zjutraj je bil Branko že zgodaj pokonci. Odpravljal se je k maši, toda bil je slabe volje. Čudne misli so mu lezle po glavi, predvsem pa sanje, ki jih je imel ponoči.

Sanjalo se mu je, da se je kar nepričakovano znašel na samotni cesti, sredi golih, sivih skal med trnjem in prepadi. Taval je, ne da bi vedel, kam. Bridko mu je bilo pri srcu. Najraje bi se bil zjokal.

Tedaj je zaslišal grozno jokanje. Ozrl se je, a nikogar ni bilo. Vse je utihnilo. Spet je zajokalo. Branko se je težko premaknil po ozki poti nad prepadi. Tedaj je zagledal nekoga, ki se je med trnjem zvijal v bolečinah, toda čim bolj je stegal blede roke proti nebu, tem bolj se je potapljajal v trnje. Srce se je Branku ob tem pogledu stisnilo. Solze so mu zalile oči. Pomolil je roko, da bi nesrečnemu pomagal, da je padel še sam v prepad. V dno globlje, globlje se je pogrezal. Zaprl je oči. Zgubil je zavest.

Ko se je zavedel, je zagledal lepo ženo, ki se mu je nasmehnila in rekla: „Pridi, dolga in težka je še pot.“

Tedaj je Branko spet zagledal v trnju grešnika, ki je trpel in pri srcu ga je zbadlo, ko je spoznal v trpinu Lisjaka.

A spet ga je omamilo. Nadaljeval je pot više in više.

„Čudne sanje — si je mislil Branko zjutraj — kaj neki pomenijo?“

Tedaj pa je poklical oče, naj pohiti, da je že zdavnaj odzvonilo.

Stopil je na cesto in odšel v cerkev.

Po maši se je na majhnem prostoru zbrala vsa Brankova vojska.

Dečki so se veselo pogovarjali in smehljala so se jim radostna lica. V tej družbi se je Branko razvedril. Na sanje je že pozabil.

Tedaj je nekdo dejal: „Kaj ko bi se danes pošteno okopali?“

„To je dobra misel — je drugi pritrdil — v potok pojdemo.“

Res se je vsa gruča dečkov pomaknila proti potoku. Šli so ob Brankovi hiši. Oče Blaž je pozdravil mimoidoče in si mislil: „Zlata otroška leta!“

Korakali so dalje. Prišli so do Lisjakove hiše. Vrata so bila še zaprta. „Lisjaka danes ni bilo pri maši,“ — je nekdo rekel. Petje je utihnilo.

„Gotovo še spi, lenoba nemarna!“

Ob teh besedah se je Branko spomnil na sanje. Obraz se mu je zmrčilo, brankovci pa so spet zapeli in odrinili dalje.

Po cesti so zagledali starega Lisjaka. Zamišljeno je hodil in majal z glavo. Fantje so šli mimo in ga prijazno pozdravili.

„Dober dan, gospod Lisjak.“

„Dober dan.“ Pa jim ni odgovoril. Zamišljen je stopal dalje. Zdelo se je, da ni slišal, ne videl mladih.

„Nak, prav gotovo mu gre kaj narobel“ je polglasno zagodrnjal Jurče in se potipal za nos.

Spet se je Branko spomnil na sanje. Stisnilo ga je pri srcu. Zapeli so in šli dalje.

V Lisjakovem taboru na griču je bilo vse tiho. Rahlo je pihala sapica. Pa tabor ni bil prazen. Za majhnim zidom je čepel Lisjak in gledal. Ob njem je ležala vsa njegova vojska.

Lisjak se je hudobno posmešnil. Oči so se mu zaiskrile. V duši si je mislil: „Kdor se zadnji smeje, ta se najslaje smeje! Ti se boš, ti, Lisjak!“

V tresočih se roki je držal debel kamen. Na cesti pod gričem je zagledal Brankovo vojsko. Vojaško petje mu je udarilo na uho.

„Hudirja“ — je zagodrnjal — „obveščeni so. Kdo nas je izdal?“

Nenadoma ga je objel strah. Roka, ki je držala kamen, se mu je začela tresti.

„Saj to ni mogoče“ — je zagotovil Mihec, ki mu je ležal ob strani — „dobro veš, da nikdo ni ničesar zinil. Saj ponavadi pojejo brankovci vedno vojaške pesmi.“

„Vedno vojaške pesmi. Da... da“ — je ponovil Lisjak. Potolažil se je. „Kdor se zadnji smeje, ta se najslaje smeje!“

Branko je bil zdaj prav pod taborom. Lisjak se je ves tresel. Pomignil je svojim, naj bodo pripravljeni.

„Zdaj?“ — je vprašal Mihec.

„Ne... ne šel!“

Čakali so nekaj trenutkov.

„Zdaj pa midva, Branko, si je hudobno zamislil Lisjak — kdor se zadnji smeje, ta se najslaje smeje!“ Stisnil je kamen, začel se je počasi dvigati in mogočno zakričal: „Zdaj!“

Nenadoma se je dvignil krik. Tolpa lisjakovcev se je spustila po griču navzdol. Sledila je zmešnjava. Brankovci so uvideli, da so zahrbtno napadeni. Branili so se, kakor so mogli. Lisjakovci so se pomešali z brankovci in se močno bili.

Velik prah se je dvignil. Tam sta se dva zavalila, tretji si je tipal oteklo glavo, četrti je bežal.

Pa Lisjak? Kje se pa on bojuje?!

Ostal je na griču in gledal. Njegovo oko je sledilo le Branku. Skripal je z zobmi in počasi dvigal roko. Stisnil je kamen. „Kdor se zadnji smeje, ta se najslajši smeje!“ — Roka je bila zdaj napeta. Zamahniti je že hotel...

„Nikar! Neumnež, kaj delaš?“ Se mu je oglasila vest.

Stresel se je. Roka mu je omahnila in pot ga je obil po čelu.

Pa spet hudobni glas: „Kdor se zadnji smeje, ta se najslaje smeje! Junak, izkaži se, kaj čakaš!“

Dal se je preslepiti. Dvignil je roko, pomeiril in zalučal.

Bilo je vse v trenutku...

Grozen krik se je dvignil. Vsi so obstali. V prahu so zagledali Branka, ki se je zvijal v smrtnih mukah. Na sencih mu je lila v drobnem curku kri...

Lisjaku se je stemnil vid. Noge so se mu začele tresti. Prebledel je.

„Kaj si napravil? Beži, beži. Omedlel je.“

Na kraj bitke so pritekli še drugi ljudje, ki jih je pripeljala Mihčeva sestra Marjetica. A prišli so prepozno. Na tleh je ležal Branko mrtev. Ob njem so stali njegovi tovariši in jokali, jokali...

KOLENDAR

Sobota, 1. marec: Albin
Nedelja, 2. marec: Simplici
Ponedeljek, 3. marec: Kunigunda
Torek, 4. marec: Kazimir

SPOMINSKI DNEVI

1. 3. 1804 — Začel izhajati v Ljubljani list „Lai-bacher Wochenblatt“.
2. 3. 1354 — Turki pod Sulejmanom zasedli Galipolo in se usidrali v Evropi. Srbi so skušali zavrniti na Balkan prodirajoče Turke v bitki pri Marici leta 1371 in na Vidovdan na Kosovem, pa so bili obakrat premagani — 1824 Rojen skladatelj Smetana, ustanovitelj češke opere, avtor „Prodané neveste“.
3. 3. 1918 — V Brest-Litovskem podpisana mirovna pogodba med Rusijo in Nemčijo.
4. 3. 1844 — Rojen na Muljavi na Dolenjskem pisatelj Josip Jurčič — 1849 Dunajska vlada izdala uredbo za ustanovitev slovenskega državnega zakonika in prvič uradno zabeležila izraz „slovenski jezik“ — „Slowenische Sprache“. Do tedaj so bili uporabljene le krajevni nazivi: kranjski, koroski itd. — 1862 Umrli ruski pisatelj N. V. Gogolj.

ZITARA VES

Pred štirinajstimi dnevi se je pričel v Narodnem domu v Žitari vesi pod patronanco SPD „Trta“ kuharsko-gospodinjki tečaj, ki ga vodi učiteljica Milka Hartmanova.

Kljub neizgotovitvi prosvetnega doma v Žitari vesi se je mogel tečaj kakor predvideno pričeti, ker je Slovenska prosvetna zveza vendar le dosegla po kolavdaciji s strani oblasti dovoljenje za uporabo njegovih prostorov.

Vse prizadevanje pa ni bilo zastonj, kajti čez 20 tečajnic se je zbralo, da se nauči prepotrebne gospodinjkega znanja. — Pa tudi

Slovenska prosvetna zveza naznanja:

Igralska skupina na Brnci bo v nedeljo, dne 2. marca 1952, ob 14.00 uri priredila igro:

„PEG, SRČEK MOJ“

pri Pušniku v L o č a h.

V soboto, dne 8. marca 1952, ob 20.00 uri in v nedeljo, dne 9. marca 1952, ob 14.00 uri pa pri Prangerju v Z m o t i č a h novo otroško igro:

„MACEHA IN PASTORKA“

Prisrčno vabljeni vsi!

na drugih področjih se bodo udeleževale tečajnice za časa posejanja tega gospodinjkega tečaja. Poleg predavanja o slovenski kulturi, ki jih je pričel v preteklih dneh tajnik SPZ, bodo poslušale predavanja iz gospodarstva in drugih področij, da bo tečaj res čim bolj pester in vsestranski. — Ne nazadnje pa bodo tudi pripravljale program za svojo zaključno prireditev, ki naj bi bila hkrati tudi otvoritvena prireditev našega prosvetnega doma v Žitari vesi in prvi korak k novi živahni kulturno-prosvetni dejavnosti tega kraja, ki je v zadnjih letih precej šepala.

Še o tečaju in razstavi šiviljskih izdelkov v Št. Ilju

K dopisu iz Št. Ilja o razstavi in zaključni prireditvi šivalnega tečaja smo prejeli še naslednje dopolnilo, ki ga objavljamo.

Šiviljski tečaj je trajal pet tednov in sicer v prostorih župnišča in čutimo dolžnost, da se gospodu župniku iskreno zahvalimo za njegovo nesebično naklonenost, ker je dal prostore radevolje in z velikim razumevanjem za to vrsto izobrazbe na razpolago in je tudi v ostalem šel tečaju v vsakem oziru na roke.

Dekleta so se pod spretnim vodstvom izkušene in že na več tečajih priznane učiteljice Slavke Miškulnikove v strokovnem znanju šiviljske stroke učile šivati najpreprostejše izdelke ženskega in moškega perila do najlepših in dovršeno izdelanih ženskih oblek. Prav posebno pažnjo so v tečaju posvečale pri krojevanju. Dekleta, vse mlade v starosti od 15 do 20 let, so zelo marljivo obiskovale tečaj, pazljivo sledile praktičnemu in teoretičnemu pouku in pokazale splohi priznanja vredno pridnost, posebno še zato, ker jim je znala voditeljica vzbuditi zanimanje za stvar.

Kljub dobro izkoriščenemu času v pettedenskem tečaju pa so voditeljica in tečajnice še našle čas, da so pripravljale kulturno prireditev za zaključek. Po večerih so se naučile veseloigro „Oh ta Polona“.

Razstava, dne 25. februarja, je pokazala, da je bil namen tečaja popolnoma dosežen. Okoli 200 šiviljskih izdelkov od perila do mojstrsko dovršenih ženskih oblek so občudovali številni gostje in s priznanjem niso štedili. Niti verjeti niso mogli, da so bili izdelki, lepo narejenih ženskih oblek zares delo tečajnic. Nekateri so mislili, da so stvari, ki so jih razstavile, kupi-

CIRKOVČE

Ne smemo zamuditi, da ne bi iz naše vasi poročali o veseljem dogodku, ki smo ga imeli v nedeljo, dne 10. februarja 1952. Naša Mička Nachbarjeva, hčerka ugledne Jopove družine, se je poročila in vzela Fleissa Heinza kar tam v bližini pri Božjem grobu. Pri Uranšku je bila vesela svatovščina, kjer sta bili ta dan hkrati še dve drugi oheeti, med temu tudi brata Mickinega ženina. Prav mnogo ljudi se je zbralo na ženitnini in dobro so se imeli do zore v ponedeljek zjutraj, dokler se niso podali mladoporočeni pari na svoje domove in tudi Mička Nachbarjeva na svoj novi dom s svojim možem Heinzom. Želimo vsem parom mnogo sreče, posebno Micki, ki jo poznamo kot igralko in prosvetno delavko in upamo, da bo te ideale ohranila tudi v novem stanju in jih prav tako posredovala svojemu naraščanju.

le, na katero domnevo so bile tečajnice le ponosne.

Popoldanska družabna prosvetna prireditev je vse zadovoljila. In tudi ni čudno, kajti po pozdravnem nagovoru Režike Ropač, kjer je naglasila, da so se zanimala dekleta za tečaj zaradi tega, da bodo mogle s svojim pridobljenim znanjem pomagati sebi in domačim, so igrale veselo igro „Oh ta Polona“ prav dobro. Posebno se je odlikovala v vlogi Polone Mici Stojfova, p. d. Irgnova iz Trebinje in v vlogi dr. Koprive Rafaela Jerina. Vsi so se iz srca nasmejali. Za muzikalni užitek pa so poskrbeli škofiški tamburaši.

Pred prireditvijo so še tečajnice povabile matere tečajnic in tamburaše na skromno okrepčilo, kjer je vladala iskrena domačnost in je služilo medsebojnemu spoznavanju.

SVETNA VES

Enajst mesecev stari Anici Serajnik je njena mati položila v posteljo ogrevno blazino. Blazina se je v postelji vnela in dekletce je utrpelo težke opekline na obeh nogah. Ponesrečeno Anico so morali takoj prepeljati v celovško bolnišnico, toda poškodbe so bile tako usodne, da jim je dva dni nato podlegla.

KOTMARA VES

Komaj pet let stara Helga Travnik je zbolela za pljučnico in posledica bolezni je bila, da smo malo Helgico položili v ponedeljek, dne 18. februarja v hladno zemljo na domačem pokopališču. Žalujemo materi in očetu izrekamo ob bridki izgubi naše sožalje!

Kmalu pa se bi bila pripetila še druga nesreča in sicer v Medgorjah pri Primožu. Pripravljali so se, da bi peljali novorojeno hčerko h krstu, konj je bil že vprežen in čakali so samo, še na potro in otroka. Naenkrat se je utrgal plaz s strehe in zasul sani, na katerih so se hoteli odpeljati. To je bila res sreča v nesreči.

Mladi Hribernik, Habich Janez, se je na pustno nedeljo odločil in sklenil zvezo za življenje z Ziljanko Frideriko Guglič, ki jo je pripeljal kot ženo in gospodinjjo na svoj dom. Mladi ženi in možu, ki tudi rad prepeva, mnogo sreče na mnoga leta!

Na pustni torek pa smo, kakor je pri nas navada, opravljali tradicionalni pust z vsemi njegovimi udomačenimi šegami in običaji. Ob 2. uri popoldne so se že začeli zbirati prvi ljudje, radovedni kaj bo. Ko smo pričeli naš pustni spreved, je bilo zbranih že prav mnogo ljudi in nisi videl samo Kotmirčane, temveč

tudi goste iz Plešivca, Brd, Šmarjete, Čahorč, Prebl, Št. Kandolfa, Trabesinj in celo iz oddaljenega Bilčovsa. Vsi so bili radovedni, kaj se je tekom leta smešnega in zabavnega pripetilo. Nihče ni prišel zastonj, saj so se lahko dve dobri uri pošteno zabavali in čez marsikaterga, ki so mu obrali njegove nerodnosti, pošteno nasmejali. Ob tej priložnosti smo zbirali tudi prispevke, s katerimi nameravamo postaviti spomenik žrtvam zadnje vojne.

CELOVEC

Ogromno množino snega so morali v Celovcu z vsemi razpoložljivimi prometnimi sredstvi zvoziti v preteklih tednih z prometno najbolj ogroženih ulic in cest. To količino snega cenijo na okoli 40.000 kubičnih metrov. Trebljenje snega je že dozdej stalo mestni stavbeni urad lepo vsoto okoli 800.000 šilingov in celovške prometne obrate 100.000 šilingov. Toda snežna dela še davno niso zaključena in bo imela občina še mnogo opravka s temi deli in še velike stroške.

PLAZ KAMENJA UBIL 6 DELAVCEV

Pri gradbenih delih elektrarne v Kaprunu, kjer je zaposlenih tudi več delavcev iz naših krajev, se je pretekli torek primerila težka nesreča. Na Moserbodnu se je odtrgala skala, plaz kamenja, ki je znašal 2100 kubičnih metrov in zasul 150 metrov nižje ležeče gradilišče Höhenburg. V tej jami je delalo 9 delavcev, od katerih jih je 6 odneslo kamenje s seboj ter jih zasulo. Vsi šesti delavci so bili verjetno takoj mrtvi. Ostali trije delavci so utrpeli lažje poškodbe, ker jih plaz ni naravnost zgrabil. Kameniti plaz je zdrknil z velikim hrupom in so bili zaradi tega takoj alarmirani delavci v okoliških gradbiščih, ki so nemudoma pričeli z reševalnim delom. Šele po petih urah se jim je posrečilo izkopati prvega strašno razmrsanega in mrtvega delavca. Do četrtega so rešili še tri ubite delavce.

Reševanje je bilo zaradi množine kamenja silno otežkočeno. Med maso kamenja se nahajata dve skalnati kladi v izmeri 300 in 800 kubičnih metrov. Vse te ogromne skale morajo razstreliti in odstraniti kamenje, ker ne vedo, na katerem mestu se nahajajo zasuti delavci. V četrtek so izkopali zadnjega izmed šestih smrtno ponesrečenih.

V četrtek pa se je pri gradilišču omenjene elektrarne primerila znova težka nesreča. Pri razstreljevanju v Köfertalu je bilo sedem delavcev deloma težko poškodovanih. Zaradi poškodb je eden in sicer leta 1920 v Celovcu rojeni Janez Hartl umrl. Težke poškodbe sta med drugimi utrpela Janez Krautberger iz Beljaka in Gottfried Zimpasser iz Pliberka.

IVAN MATIČIČ:

Moč zemlje

PRIPOVED VASI

16

Vrtnik je zgubil levico, res, bridko ga je doletelo, ali zahvaljen usmiljeni Bog, da ima še desnico. Brez skrbi, Otave ne bodo propadle, desnice so tu, vsaka hiša jo ima, po dve po tri. Zahvaljen Bog! — In sta si stisnila roke, odkrito, bre zhlombe, prav kot prijatelja.

Na Otavah se je čudno prevrglo. Ljudje so ugibali, kaj bo in kaj mora priti. Prestol se je zlomil in Otavci so dvigali glave, čakali na nekaj velikega, nepoznanega, čakali kakor na sam blagoslov... Pokorščino so odrekli, sam župnik je odrekel prvi, za njim vse Otave. In so se dvignili kar sami, Šmonc in Oština sta šla do župnika, mu rekla tako in tako — pa so šli k Špornu, mu vzeli župansko moč in jo nesli nazaj k Vrtniku — in bili ginjeni do solz. Naj se prelomi zemlja, Otave morajo proč od cesarja! Saj ni nikoli maral Otavcev, bili so mu prekucni, morivci, tepel jih je, preziral, očuh jim je bil, hladen očuh, zato je propadel, Bog z njim. Otave morajo proč in z njimi Drava in ona zemlja tam gori, ona pod Sveto Gospo, ona izgubljena. Rusini so vstali, Poljaki, Čehi, Slovaki, Hrvatje, Rumuni, Bosanci in vsi oni, ki so marširali skozi Otave, vsi oni žunirji, ki so bili tako bedni... Kaj bi Šporn, sam Šporn

pa kovač z njim, Paškal, mesar, Kužnik, Ovniček, ne pomenijo nič. Naj gredo za cesarjem, če so ga imeli res radi, naj le gredo, Otave se ne bodo podrle.

Otavci so se razmahovali. Zdaj se sporekli s kovačem, zdaj z mesarjem, Ovnička so nabili, Kužniku zavezali jezik. Pa so jih ugnali. Kovač in mesar sta bila kar pobita. Zenske so se zbirale pri vodnjakih in glasno vpile. Štih je pa bil drug kavelj. K Špornu je smuknil pa mu rekel med štiri očmi tako in tako: od Otavcev se ne pusti ustrahovati, od teh prevzetnih ovc. Je pač tako, se ne more pomagati, je menil Šporn. Ni več reda, pokorščine, vrelo armade je usahnilo, treba se vdati, kar bo, bo. — Ne, je odbil Štih, pokorščino treba kupiti, za denar se dobi vse. Denarja, denarja! — Gospod Šporn je okleval — pa se vdal. V ime nu božjem, še to. In je segel po denar, globoko je moral seči, kajti imel je denar že boro malo veljave. Štih in Fric sta jo ucvrla naravnost v Celovec.

Pa sta pripeljala kompanijo stopenih vojni-kov, divjih, zbranih v naglici. Počasni so prišli pa zasedli vas. In Otave so padle. Štih je bil gospod, Fric njegov pribočnik. In mesar se je preoblekel, bil je feldvebelj, a kovač korporal, jaka opora komandi.

Na Otave je padel mrak, temota gnolista. Po cesti je prihajal truden vojniki. Počasni je stopal, oprt na palico, ogrnjen z bednim plaščem, kakor prosjak. Pred vasjo ga je pretipala straža pa izpustila. Pred prvimi hišami je po-

stal, pomišljal, ni se upal dalje. Pa je krenil za vrtovi, po stezi, in se zamotal v Vrtnikov kot. Pes je zarevsal, močno, kakor nad potepuhom. Iz štale je stopilo Rjavče in gledalo v temno postavu: Bi rad kruha? Nimajo. Želi prenočišča? Naj gre k svojim, v šoli stanujejo. Če pa misli krasti, bo odvezal kar psa. Rjavče se ni pustil ugnati. Odprla so se kuhinjska vrata in pramen luči je padel na vojnika. — „Tat!“ — Ta je molčal in se izmotal na cesto pa se zastrmel v Oštinovo hišo kakor v prikazen. In se je zamajal k vratom, odprl in stopil v vežo.

„Ne, ne! Nimamo, smo že dali,“ se je usula Oštinka iz kuhinje. „Kako so vsiljivi, poštaj-ne!“ In je zaprla vrata. Vojnik se ni okrenil, kar stal je, kakor bi čakal na vbojajme. Oštinka bi pa rada zapahnila vežne duri in se je znova pognala iz kuhinje: „Smo že dali, pojedite k Špornu, tam je vaša zaloga.“

„Ne... ni treba...“ je izustil počasni.

„Kako?“ Oštinka je obstala. „A tako, ste naš?“

Odprla je kuhinjo pa ga gledala, bliže, bliže. „Matil!“

„Jezus!“ Odskočila je, uzrla duha, prikazen.

Oština je vrglo izza ognjišča. „Kaj? Kako? On je? On? Nazarenski Bog! Jozej? Jozej!“ Nič se ni bal Oština, ničesar več na svetu, že vsega je bilo preveč, mogočega in nemogočega. Kar tiščal je vanj, četudi je samo duh ali prikazen iz vic, iz trpljenja, vseeno, samo da je

sinu podoben... In se ga je dotaknil, prijel ga za roko: „Jozej — sin...“

„Atél!“

„Dá, pravi je, živ je, njegov sin je oživél!“ Zdaj je verjela še mati, planila pa ga objela, objela, na glas zajokala...

Sin pa ni mogel zajeti besede, kar stal je, kakor nem, do groba izmučen...

„Volov ni več...“ je pričel atej po prvem premolku, „tvojih volov... so ju vzeli...“ To mu je bilo prvo, najvažnejše, vsega drugega je bilo preveč, ni vredno pričenjati. Vola, vola! Kako sta bila zvesta, kako ga čakala. Vse od kraja je stresal sinu, kako je bilo z njima, kako ju je branil. Sin pa kakor bi poslušal pripoved z onkraj groba. Vola? Saj res, vola je imel nekoč, pred davnimi leti... Stari je pripovedoval venomer, kar stoji, kakor bi se bil pravkar pripravil na to. Kako so ju vzeli in snedli pa nič plačali. Niti rogov ni dobil za spomin sinu.

Mati je pa samo gledala sina, zmedena od nenadne sreče. Usmiljeni Jezus! Sin je vstal iz groba, živ, popolnoma živ! Motrila ga je, ogledovala mu roke, noge, ako se morda ne vara. Ne, docela cel je. Pa so pravili, da je iz, gubil obe nogi, da je vsega razneslo. Zahvaljen sveti, dobri Bog! Če bi bil tudi brez roke, slep, pohabljen, samo da se je vrnil. Je morda ranjen Ne, nič se ne pozna. Bolan Čisto gotovo. Je bil ujet, morda tam doli ali celo v Sibiriji? Nu, vse bo povedal, vse od kraja, samo da se je našel. Nestrpno je ugibala mati,

O državi, kjer so bili zbrani športniki vsega sveta

Malo narodov v Evropi ima tako enotno prebivalstvo kot Norveška. Na skrajnem severu dežele, na norveškem Finmarku žive Lapponci, to je narod, ki spada v mongolsko pleme, ki pa ne šteje več kot 1 odst. vsega prebivalstva Norveške. V Finmarku prebiva še maloštevilna finska manjšina. Na splošno so Norvežani močni in lepo raščeni. Kakor na Švedskem, dosežejo moški povprečno starostno dobo 64 let, žene pa 67.

Leta 1950 je imela Norveška 3.200.000 prebivalcev. Gostota je 10 ljudi na 1 km, medtem ko je v Srednji Evropi 47. Nobena druga država v Evropi nima tako malo plodne zemlje kakor ravno Norveška. Zato se je moralo 2 tretjini prebivalstva naseliti ob morju, da si tam najdejo sredstva za življenje. Samo 1 tretjina ljudi živi na Norveškem v mestih. Kmečko prebivalstvo ne živi po vaseh, temveč na posevkih, ki so često zelo oddaljena drugo od drugega.

Od začetka XIX. stoletja se je odselilo nad 1 milijon Norvežanov iz domovine na vse strani sveta. Tako živi danes nad 2 milijona Norvežanov v inozemstvu, največ v Združenih državah Amerike.

Gole in neplodne obale Norveške so naseljene še iz časov konca ledene dobe. Prvi prebivalci so bili lovci in ribiči. Mnogo izkopenin iz kamnene dobe hranijo v tamošnjih muzejih.

V času Vikinga (750—1050), ko so Norvežani vstopili v zgodovino, je bila dežela že precej naseljena. Primitivno življenje lovcev se je umikalo življenju pastirjev in kmetovalcev.

Norveška zgodovina v današnjem smislu se začne ob koncu IX. stoletja, ko se je več manjših kraljestev združilo v eno pod kraljem Heraldom. Njegovi nasledniki so vladali v deželi nad 450 let. Ta druga doba je znana pod imenom Saga. Bila je junaška, borbeno in slavna ter ponesla ime Norvežanov po vsej Evropi. Okrog leta 1000 so se vojni odnosi Norvežanov iz Zapada umirili. V srednjem veku je postala Norveška dežela cerkva in samostanov. Razvija se inozemska trgovina, prihodna bogastva dežele postajajo izvrstni trgovski predmeti zamenjave, ki jo vrši nemška Hansa.

Po propasti Heraldove dinastije se je Norveška združila s Švedsko ter pozneje z Dansko, kar je nujno vplivalo na politični in kulturni razvoj dežele. Treba pa je poudariti, da je kljub 350 letni premoči Danske ohranil norveški narod svoje značilnosti zaradi tega, ker je ohranil svoje lastne običaje in tradicije. Nikoli ni na Norveškem obveljal fevdalni sistem. Kmet je bil svoboden in je delal na zemlji svojih prednikov. Individualizem je še danes ena izmed lastnosti Norvežanov.

V času Napoleonovih vojn je bila Danska prisiljena, da je prekinila unijo z Norveško. Švedski kralj je zahteval Norveško zase kot nadomestilo za izgubljeno Finsko. Narodno predstavništvo Norveške pa je po vzoru ameriške

neodvisnosti ter idej francoske revolucije zadržalo pravice demokratičnega človeka in priznalo demokratično ustavo, ki je bila podpisana 1814. Ta ustava proglašala Norveško za kraljevino, ki je avtonomna, neodvisna in nedeljiva. Sestane se tudi skupščina, ki ima zakonodajno oblast. 1821 je ukinjeno plemstvo. Veliki preporod, materialni in duhovni skozi vse XIX. stoletje je končno privedel do prekinitve Unije z Dansko, leta 1905, ko je bil danski princ Karel izvoljen za norveškega kralja pod

imenom Haakon. Tedaj je začelo na Norveškem novo življenje.

Vsa naslednja leta so bila za Norvežane srečna, silen je bil napredek, dokler ni te rasti naroda in države prekinila nemška okupacija od l. 1940 do 1945. Po osvoboditvi je norveški narod z vsemi silami prijel za delo, da zbrise sledove okupacije. Utira si pot k nadaljnjemu napredku in blagostanju ter sodeluje z drugimi miroljubnimi narodi za ohranitev miru v svetu.

RADIO-PROGRAM

RADIO CELOVEC

Nedelja, 2. marec:

7.15 Duhovni nagovor. Pester jutranji spored — 8.10 Kmečka oddaja — 12.45 Tedensko kulturno zrcalo — 13.00 Opoldanski koncert — 14.45 Pozdrav za mesto in deželo — 17.25 „Od A do Z“ — 17.55 Od pesmi do pesmi — 20.15 Športna poročila — 21.15 Kriminalna uganka.

Ponedeljek, 3. marec:

6.15 Jutranja glasba — 7.15 Pestre melodije — 8.30 Pozdrav zate — 10.15 Solska oddaja — 11.00 Veder dopoldne — 11.30 Pozdrav za mesto in deželo — 11.45 Za podeželsko ljudstvo — 13.45 Glas mladine — 14.30 Poročila. Objave. Teden in mi. Pevska ura — 15.00 Solska oddaja — 16.00 Pevska ura — 17.10 Popoldanski koncert — 19.15 Tukaj je Evropa.

Torek, 4. marec:

6.10 Za kmetijstvo — 6.20 Jutranja glasba — 7.15 Pestre melodije — 8.15 Kaj kuham danes? — 8.30 Pozdrav zate — 10.15 Solska oddaja — 10.45 Veder dopoldne — 11.00 Solska oddaja — 11.20 Veder dopoldne — 11.45 Za podeželsko ljudstvo — 13.45 15. pestrih minut — 14.10 Kar si želite — 14.30 Poročila. Objave. Zdravniški vedež. Okno v svet — 17.10 Popoldanski koncert — 18.30 Mali večerni koncert — 18.45 Kmečka oddaja.

Sreda, 5. marec:

6.10 Za kmetijstvo — 6.20 Jutranja glasba — 7.15 Pestre melodije — 8.30 Pozdrav zate — 10.15 Solska oddaja — 10.45 Iz ženskega sveta — 11.00 Solska oddaja — 11.30 Pozdrav za mesto in deželo — 11.45 Za podeželsko ljudstvo — 14.10 Kar si želite — 14.30 Poročila. Objave. Pogovor z ženo — 18.30 Pestra godba.

RADIO LJUBLJANA

Nedelja, 2. marec:

7.00 Pester glasbeni spored — 8.20 Zeleli ste — poslušajte! — 9.00 Iz slovenske ženske lirike — 9.40 Dopoldanski koncert orkestralne glasbe — 11.00 Pravljice — 11.30 Igra Vaški kvintet, pojeta Božo in Miško — 12.15 Primorske pesmi — 13.10 Zeleli ste — poslušajte! — 15.30 Kmetijski nasveti — 15.45 Skladbe za harmoniko — 17.30 Igra godba na pihala Ljubljanske garnizije — 19.10 Klavir v ritmu.

Ponedeljek, 3. marec:

5.30 Pester glasbeni spored — 12.00 Slovenski zbori in samospevi — 13.00 Vam ugaja? — 15.30 Solska ura za nižjo stopnjo — 17.50 Skozi Indijo (literarna oddaja) — 18.40 Igrajo godalni orkestri — 20.00 Jezikovni pogovori — 20.10 Simfonični koncert orkestra Slovenske filharmonije.

Torek, 4. marec:

5.30 Pester glasbeni spored — 6.35 Gospodinski nasveti — 11.00 Solska ura za nižjo stopnjo — 11.30 Solska ura za višjo stopnjo — 12.00 Melodije iz filmov — 13.00 Slovenske narodne pesmi pojo zbori — 14.00 Koncert lahke glasbe — 15.30 Zeleli ste — poslušajte! — 17.10 Na harmoniko igra Milan Stante — 17.30 Zdravstveni nasveti — 18.30 Iz kronike opernih izvedb — 21.20 Igra Zabavni orkester Radia Ljubljana.

Sreda, 5. marec:

5.30 Pester glasbeni spored — 12.00 Lahka slovenska orkestralna glasba — 13.00 Iz predalov pionirskega uredništva — 13.15 Včeraj in danes — 15.30 Zeleli ste — poslušajte! — 17.30 Solska ura za višjo stopnjo — 18.00 Umetne in narodne pesmi poje moški zbor — 18.30 Iz našega gospodarstva — 19.40 Zabavna glasba.

RADIO SCHMIDT

„hiša malega človeka“

Radio-aparati za vsakogar (obroki po dogovoru) elektro material, žarnice za domačo uporabo in prodajo Moderna reparaturna delavnica Študio za snemanje na plošče

Celovec, Bahnhofstrasse 22. Tel. 29-48

KINO-PREDSTAVE

CELOVEC

Carinthia

Od 1. do 3. marca:

Liebesnächte in Sevilla (barvni film)

Peterhof

Od 1. do 3. marca:

Der Fünfminutenvater

VELIKOVEC

1. in 2. marca:

Die schwarze Füchsin (barvni film)

KOLIKO IMA ČLOVEK KRVI

V človeškem organizmu je okrog pet litrov krvi, ki se pretaka po žilah, kamor jo poganja utripajoče srce. Človeško srce je komaj tako veliko kakor človeška pest, njegova moč pa je zelo velika. V eni uri požene v žile 270, v enem dnevu pa 6.480 litrov krvi.

ZAKLJUČNI IZPITI ZA VAJENCE V SPOMLADI 1952

Vajenci v industriji, trgovini in gostinski obrti, ki jim poteče pogodbeni doba do 30. junija 1952, se morajo prijaviti najkasneje do 15. marca 1952 k zaključnim izpitom za vajence.

Predpisane obrazce za prijave je mogoče dobiti pri referatu za vajence pri zbornici za obrtno gospodarstvo za Koroško v Celovcu, Gabelsbergerstrasse 19, pritličje soba št. 3. Prijave za izpit, ki morajo biti opremljene z vsemi prilogi, kakor je razvidno iz prijavnega obrazca, je treba oddati pri referatu za vajence pri trgovski zbornici in tudi poročilo o dosedanjem službovanju.

DOLGI PREDORI

Simplonski predor med Švico in Italijo je najdaljši na svetu. Dolg je 19.731 m. Promet skozenj se je začel leta 1906. Drugi po dolžini je apeninski predor v Italiji, dolg 18.150 metrov. Sledi mu predor pod Gotthardom med Švico in Italijo, dolg 14.984 m. V Evropi so povprečno najdaljši predori na svetu. Dolge predore imajo tudi v drugih delih sveta, vendar pa so znatno krajši od evropskih. V Severni Ameriki je najdaljši predor Gaskades, dolg 12.500 m. V Južni Ameriki in Afriki nimajo daljših predorov. Omeniti bi bilo še predor Atira na Novi Zelandiji, dolg 8.453 m. V Jugoslaviji imajo najdaljši predor med Bohinjsko Bistrico in Podbrdom. Dolg je 6.630 m.

RIBIČI MED PTICAMI

Pelikan, ki živi malone na vseh kontinentih, je ribič v živalskem svetu. Ta ptica ima dolg in globok, vreči podoben kljun. Uporablja ga kot nekakšno mrežo, ko lovi ribe. Pelikani love ribe tako, da se jih zbere mnogo v polkrogu. Ko plavajo po vodi, močno mahajo s krili in tako pod ribe proti bregu, kjer je voda plitka. Ribe obkolijo, kakor da so jih zajeli ribiči v mreže. Ko jih naženo k bregu, jih s kljuni polove. To pa še ni ves ribiški posel pelikanov.

MOČ MORSKIH VALOV

Da bi izmeril moč morskih valov, je Steven-son pred 119 leti izdelal poseben instrument. Merjenja so pokazala, da so morski valovi najmočnejši med zimskimi viharji na zapadni obali Škotske. Njihova sila doseže 30.900 kg na kvadratni meter. V Severnem morju doseže 15.000, v Baltskem pa 10.000 kg. S to velikan-sko silo razbijajo morski valovi razne naprave na obali, morske svetilnike itd. V nekem škotskem pristanišču so butali leta 1872 ob obalo 152 m dolgi in 12,8 m visoki valovi. Odtrgali so 1350 ton težak blok pomola in ga premaknili za 10 do 15 m.

BOJ ŽELEZNIČARJA Z VOLKOM

Na reški progi sta se v petek, 15. t. m., spopadla volk in železničar Milan Trbojevič. Železničar je šel zjutraj pregledat progo med postajama Plavč in Plavčo Drago. V bližini železniške čuvajnice je zagledal v grmu volka. Ker je bil brez orožja, je šel naprej, misleč da ga volk ne bo napadel. Toda volka jo je ubral za njim. Iznenada je prestrašeni Trbojevič začutil, kako se je volk zakadil vanj. Skočil mu je na hrbet. Trbojevič je dvignil roko, da bi zavaroval glavo. Volk ga je takoj zgrabil za njo. Na srečo je imel železničar na sebi debel kožuh, tako da ga volk ni mogel nevarno poškodovati. S prosto roko je Trbojevič zgrabil volka za vrat in jela sta se boriti.

V visokem snegu je trajal boj med človekom in volkom dobre četrt ure. Trbojevič je klical na pomoč. Iz bližnje čuvajnice je prihitelo več delavcev, ki so s palicami volka pobili. Seke ko je volk že ležal na tleh, mu je mogel Trbojevič iztrgati roko iz gobca. Železničarja in ubitega volka so odpeljali v Zagreb. Tam so ugotovili, da je bil volk stekel. Trbojeviča je ograbil po obeh rokah. Zdravi se v bolnišnici.

ŽENSKÉ DELAJO, MOŠKI LENUHARIJO

Na otokih Oceanije, mimo katerih ne vozijo ladje po rednih poteh, je še marsikaj zanimivega. Z otoka Balyra se je vrnil nedavno raziskovalec Tebryiz, ki je preživel na njem pol leta ter proučeval življenje in običaje prebivalcev. Na tem zelo rodovitnem otoku obdelujejo zemljo ženske. Kmetijskemu delu se privadijo že v otroških letih. Ženske delajo tudi v gozdu, pripravljajo gradbeni les in grade kolibe, po potrebi pa tudi z orožjem branijo svoja naselja. Skratka, ženske opravljajo vsa dela, ki jih opravljajo drugod moški. Moški pa po ves dan lenuharijo v senci ali pa sede na vejah in si mažejo kožo s sokom nekih zelišč. To pa še ni vse. Vsak večer jih morajo žene znova okopati in namazati z zeliščnim sokom. Edina njihova tolažba je, da imajo na otoku glavno besedo.

stari pa pripovedoval venomer, docela poživljen, prebujen. — Pa palico ima, nu, puško so mu vzeli, poštajne. In tako je potr, nič vesel. Gotovo je žalosten radi poštajn, kaj ne bo. E, bodo dro šle, odkoder so prišle.

„Nehaj že, nehaj!“ se je obregnila ob starega. „Saj bo jutri nov dan, pripovedoval mu boš lahko vso zimo, vse leto. Pusti ga, naj vsaj sede, je truden in lačen. Bi jedel krompir, Jozej, zabeljen krompir? Pa jajce ti ocvrem in še kanec mleka imam. Veš, borna je, toda zate se bo dobilo, magari če pojdem k sosedu. Zahvaljen dobri Jezus, da si se vrnil, če še tako bolan, pozdravila te bom dodobra. Kar v hišo, Jozej, na toplo. Ná, stari, prižgi luč pa mikari ga ne muči z voličemal!“

In sta se spravila v izbo, oče in sin.

„Še ne veš: mene so tudi pobrali. Ne na fronto, toliko so mi prizanesli, ali v barakah so me mučili skoro leto dni.“ In je veselo pripovedoval sinu, kako je bilo tam.

Mati je prinesla večerjo ter odmolila. „Ne bi si mislila, Jozej, tako dolgo nisi večerjal doma, pa si se znašel. Nu, kar sedi.“

Vstal je iz zapečka, mati mu pa snela z rame plašč: „Gotovo je ves živ, ga bo treba oče-diti. O, saj so te pile, do živega pile...“ Iz roke mu je izpulila palico.

„Ne, mati, palice ne...“

„Kaj ti bo palica, kar pojdi.“

In se je premaknil — pa je noga zaškrtala.

Oštin je pogledal — pa so se mu zatemnile oči... „Kako? Noga?“

„Noga...“ Sin je povsili glavo. „Kristus!“ Oštin se je pogreznil na klop. „Kako?“ je gledala mati začudena. „Ranjen na nogi?“

„Ne... noge — nimam...“ je rekel, kakor bi izdihnil, umrl...

„Jezus!“ je zaječala. „Kristus Nazarenski!“ se je vrgla k mizi in zaihtela, kakor bi sin pravkar izdihnil... Komaj pred uro je menila, da je vseeno, če bi bil tudi pohabljen, a ni bilo res, bila je preveč zmedena, ni pomislila, kaj se ji blede. Sin brez noge, edini sin! Za vse

„Naša knjiga“

vam dobavi:

Slovenski pravopis št. 40.—
F.S. Finšgar: Njiva št. 19.—

Naša knjiga
Celovec
Gasome.org. 10

življenje pohabljen! Usmiljena Devica! Če je že moralo biti, če bi bila leva roka, oko, kak prst, v imenu božjem, bi se že prebolelo. Ožgana je zadelo v glavo, lice ima zašito, se skoro nič ne pozna, je čisto dober. Krigla je trikrat zasulo, pa mu še mar ni; Stanejev jo je dobil v rebra, a je na konju prijahal domov. Jozej pa — berač...

Oštin pa ni jokala, samo klonil je, klonil do tal... Kako bo gozdaril brez noge, kako bo oraj? Že na nova voliča je mislil, koj ko ga je

bil ugledal, novih volov bo treba, naj se vzame kjerkoli. Mati nebeška, pa je tako... Grunt bo razpadel, Joke, gozdič... Križani Bog, Oštinovina bo vzela konec... Saj ga ni pričakoval, res, Bog ve, da prav malo še, toda bil je pripravljen in vedel, da bo grunt moral razpasti, če nikogar ni za testamentom. Zdaj je pa sin tu, a grunt bo prav tako jemal konec — in sin tudi, Oštinov sin — prosjak...

Sin je kar stal ob zapečku, nem, oči ugasle... In v hiši je bilo tiho, tako strašno tiho, kakor bi se ne vrnil...

Naslednje jutro pa je vdrl Šmonc v hišo: Čej je Jozej? Ali je res? Za njim je prišla Mojca, Vrtnikovi skoro vsi, Tšnarjevi, Stanejevi, župnik, vsi sosed. Jozej, Jozej! In jim je nudi roko, vsem po vrsti, jih gledal, poslušal, kakor bi se jih še komaj spominjal. Kako mu je? Nu, tako, kaj bi pravil.

Tonca je pa vztrepetala, ko je zaslišala vest. Saj ni mogoče! Tam spi v daljni deželi, pozabljen, na gomili beden križ, morda niti križa ne, nikoli ga ni bilo. Kar tako leži stlačen med drugimi, morda sta celo s Tinetom v eni jami. Jozej živ? Sveta Gospa? Saj se ji je prikazoval v sanjah, skoro vsako noč je prišel in bil tako beden, nikoli vesel... Ni vedela: bdi ali sanja. Jozej živ! Zmedena se je oprijemala opore.

In je prišla.

„Tonec! Tudi ti — si prišla?“ In se je nasmehnil...

(Dalje)